

Ivo Vojnović

Ekvinocijo

Drama u četiri čina

eLektire.skole.hr

SADRŽAJ

PRIKAZA PRVA _____	5
POJAVA PRVA _____	5
POJAVA DRUGA _____	6
POJAVA TREĆA _____	7
POJAVA ČETVRTA _____	8
POJAVA PETA _____	10
POJAVA ŠESTA _____	11
POJAVA SEDMA _____	14
POJAVA OSMA _____	15
POJAVA DEVETA _____	16
POJAVA DESETA _____	16
PRIKAZA DRUGA _____	20
POJAVA PRVA _____	20
POJAVA DRUGA _____	21
POJAVA TREĆA _____	21
POJAVA ČETVRTA _____	23
POJAVA PETA _____	24
POJAVA ŠESTA _____	25
POJAVA SEDMA _____	27
POJAVA OSMA _____	27
POJAVA DEVETA _____	28
POJAVA DESETA _____	28
POJAVA JEDANAESTA _____	31
SIMFONIČKI INTERMEZZO _____	33
PRIKAZA TREĆA _____	36
POJAVA PRVA _____	36
POJAVA DRUGA _____	38

POJAVA TREĆA _____	40
POJAVA ČETVRTA _____	41
POJAVA PETA _____	43
POJAVA ŠESTA _____	44
POJAVA SEDMA _____	46
POJAVA OSMA _____	47
PRIKAZA ČETVRTA _____	48
POJAVA PRVA _____	48
POJAVA DRUGA _____	49
POJAVA TREĆA _____	50
POJAVA ČETVRTA _____	51
POJAVA PETA _____	52
POJAVA ŠESTA _____	53
RJEČNIK _____	56

OSOBE

FRANO DRAŽIĆ, kapetan pomorski
NIKO MARINOVIĆ, bogataš iz Amerike
IVO LEDINIĆ, meštar na škaru
PAVO, barkarijol
VLAHO SLIJEPI
TONI, djetić u Ledinića
PAROK
GROBAR
ANICA, Franova kći
JELE, Ivova majka
KATA, Pavova žena
MARIJA OD POSTE
LUCIJA, djevojka u Frana Dražića
JEDAN STARI MRNAR

Pomorci, radnici na škaru, ženice, djeca, narod.

Čin se događa u malome pristaništu dubrovačkoga primorja godine 186*.¹

---

¹ Ova je drama prikazana prvi put u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu 30. listopada 1895.

PRIKAZA PRVA

Mali predio dubrovačke obale koju plače more mirno, plavkasto, sve to tamnije u daljini. Ljubičasti konturi šipanjškoga slikovitog râta zatvaraju na pola zadnju crtu obzorja, dok se na lijevu stranu nebo razlijeva u pučinu. Laki oblaci zasjeli na nebu. Na desnu kućica i magazin meštra Iva; tu je bačeno tesanijeh drva i alata brodograditelja. Zatim dolazi dućanić Pava "barkarijola", do kojega se ispinje uz tri stepenice. Tik ovijeh kamenita klupa. Između tjih kućica penje se uličica, gdje stoji Mare postjerica ili, kako je puk zove: "Mare od poste". - Na lijevoj strani kameniti zid nad kojim vise guste grane "mjendula", "šipaka" i "koščela" i vrata zelene šare što zatvaraju baštinu kapetana Frana. Prema sredini stere svoje grane stara lisnata murva zaobručena kamenitim sjedalom. Nedaleko od magazina meštra Iva pružena je nova nedogotoovljena "barka" poduprta sa sviju strana polugama. Ispod nje prosuto je mnogo oščela i pilotine. Cijeli kraj diše tihim i sjetnim dahom naše melanholične prirode, kad je i nebo nekako zastrto slutnjom zlih dana što će doći.

POJAVA PRVA

PAVO, TONI i jedan stari mرنar, zatim KATA
i dvoje dječice

(Kad se zavjesa podigla, Pavo sjedi na kamenitoj klupi kraj svoje "butižice", a jedan stari mرنar prolazi tiho na svojoj lađici s uzdignutijem ostima u ruci, mučaljivo, nepomičan, upiljen u morskudubinu).

PAVO (dozioljući staroga mرنara): Luka!...

STARI MRNAR (s lađice): E!...

PAVO: - Uhitio - a?...

STARI MRNAR (kao gori): Ni vraga.

PAVO: - Bit će kurenat...

STARI MRNAR: Ekvinocijo, meštre Pavo, ekvinocijo! (Nestaje malo pomalo).

PAVO (pogledao nebo, pak dignuo lulu iz usta i pljunuo na zemlju): Eto ti na! - Vragovi ga odnijeli! -

GLAS KATE (iz butižice): Pavo! Pavo!

TONI (koji nešto planja ispred magazina; podrugljivo): "Grmi, lampa, Baro kanta!" -²

---

² "Grmi, lampa, Baro kanta" - stih jedne od dubrovačkih rugalica u kojoj se ismijava kako Baro loše pjeva

KATA (*na vratima butižice podbočenih lakata*): A otkad si pak i gluh, čoeče? -
PAVO (*mirno pušeći*): Nijesam, Kate.
KATA: Pa, kad si se nagledô toga mora, jesi li što dobio, a?
PAVO (*kao gori*): Ništa, Kate.
KATA: Ti da sjediš kao *tinto*, a ja da se *raskvartam!*? - A ko će mi prigledat djecu?
TONI (*kao gori podrugljivo*): Ja, gospo Kate.
KATA (*jedito, kô da će se zaletjeti na njega*): Muči, gomnaru, er ću te...
TONI (*pobjegne u magazin*).
JEDNA MALICA (*razdrtijeh haljina vodi za ruku još siromašnije i manje djetesce. Pristrašeno*): Dva solda kruha! -
KATA (*razbečila se uskošena*): Što?
PAVO: A otkad si pak i gluha, Kate?
KATA: E - čula sam, čula! - Sve kakva sekatura. (*Ulazi u butižicu*).
PAVO (*maloj, pušeći*): Kako ti je ime?
JEDNA MALICA (*jadno*): Perica.
TONI (*koji viri iz magazina*): Reci, ludno, či pokojnoga Balda *barkarijôla*.
PAVO (*začuđeno*): - Što? Baldova? - (*Zove*). Kate, Kate! -
TONI (*dotrči do ispred butižice*): Zovu Vas, gospo Kate! (*Odmah pobjegne*).
KATA (*izlazi s kruhom u ruci; prema Tonu*): Da si mi došô! (*Maloj*). A đe su dinari?
PAVO (*Kati, odvrćajući ruku djeteta*): Otac umrô, a majka u ošpedalu.
KATA (*u čudu*): Nikina djeca? - Muko moja - čekaj, čekaj (*ište u špagu*). Nemam, ne. - (*Uzme ih za ruku*). Nu hod', ćerce, nać ćemo štogod. (*Vraćajući se s njima u butižicu*). Blaže-na Gospo! - *mizerije!* (*Ulaze*).
PAVO (*gledajući za njima*): I njih je izbacilo more. (*Trese lulu*). Đa. - Ko više, ko manje - svi smo utopljenici. (*Spravlja lulu u špag, pak ustaje*). Idem joj prigledat djecu. (*Tonu*). Reci meštru da sam ga iskô. (*Hoće da ide*).

POJAVA DRUGA

PRIJAŠNJI i IVO

IVO (*ulazeći s pilom ispod ruke*): Ko me zove?
PAVO: A! - Dobro došô!
IVO (*ostavlja pilu kraj magazina, pak pita Tona*): Je li mi tu bila majka?
TONI: Nije, gosparu.
IVO: Tad pođi doma i reci joj da ću objedovat u magazinu. (*Toni ode*).
PAVO: Posla, e, meštre Ivo?

IVO: Da Bog pomaže! - A - *ćio*³ si govorit sa mnom?

PAVO: Hm! - (*Pokazuje na vrata s lijeve*). Iskô te - znaš... on... stari...

IVO: Kapetan Frano?...

PAVO: E, e!

IVO: A zašto?

PAVO: Vrtio ti se jutros okolo barke. Pomislio sam: *gusta ga*;⁴ ma - (*potiše*) poslije sinoć-njeg *burđela*.

IVO: Što govoriš?

PAVO: Uh! *bulikân*... (*Ugledao Katu koja izlazi s djecom iz butižice*). Eto ti nje - ona zna bolje.

KATA (*dječici koja nose svako veliki kruh ispod pazuha i ogrnačić pun svačesa*): Da - *brave!* - Držite se za ruku - tako - (*Pavu*), a ti reci onoj ludoj Margariti da ih ne pušta same. Mogla bi ona doć po kruh. Neka se ne straši! Bit će joj sved spravan.

Pavo (*djeci*): Homo, homo! Ima dobrih duša i za vas.

(*Odlazeći, Kati*). - Znaš - idem ti prigledat djecu. (*Odlazi držeći za ruku siromašice*).

POJAVA TREĆA

KATA, IVO, pak TONI

KATA (*sklopila ruke pak se zagledala za njima*): Muči se - trudi vas život kako živina, pak na! - Majka u *ošpedálu*, a djeca na putu! (*Trese glavom*). Tako mi - padu ti ruke!

IVO (*zamišljen, za sebe*): *Bulikan* - a zašto?

KATA (*uputila se prema butižici*): Ako ti se vratim na svijet, ne muči se, meštre Ivo! ostat ću siđelica. Rađati samo siromahâ, duše mi, i vragu bi se dodijalo.

IVO (*Kati*): Bilo je sinoć treske, a? - Kate?!

KATA: Sinoć? - Će? - (*Sjetivši se*). Treske?- Reci pakô, meštre Ivo, pakô.

IVO: A - ti si čula?

KATA: Kako ne bih? - Zatvarala sam baš butigu, kad - ko ti me došô ometat? - Nike Lučina! Prohtjelo joj se *beškota!* - Bi li vrag na onu uru? Ni da je bređa!⁵ Ma ko nema reda, nema ga...

IVO: Pak - pak?

KATA: *Insomma*, ja sam ti je poslužila; kad što ćeš čut?! - Krivi se neko, krivi, ni da bi, Bože prosti, klali praca⁶ za Božić: - "Neću, neću, gospar sam ja" - zavija ti ona stara hudoča.

---

³ *ćio* - htio

⁴ *gusta ga* - sviđa mu se

⁵ *bređa* - trudna

⁶ *praca* - prasca, svinju

IVO: A jesi li čula koji drugi glas?

KATA: Da?! Ja sam ti se, moj sinko, pripala, pa... bjež!

IVO (*za sebe*): Može bit je tâncô! - Ne - ne, to ne može više tako hodit!

KATA (*za sebe*): *Te capiso*, rekli bi Puljizi.⁷ Zasmrđelo staromu što se mačak vrti okolo *komina*.

IVO: Kate! - Ja valja da s njome govorim.

KATA: S Anicom? - U ime oca i... Ti se zamahnitô, mladiću moj.

IVO: Domalo ću, ako mi ne pomogneš da joj pridam dvije tri riječi.

KATA: "I ne uvedi nas u napas!" - Ma ne znaš ti da su tebi, meni i svakomu - zatvorena ona vrata? - Osim popa na Vodokršte⁸ i Marije od poste.⁹

IVO: Ah! - može bit ona! (*Trči prema uličici*)...

KATA (*zaustavljajući ga*): Hodi, vraže, da te čuju do Zatona! Pušti malo mene.

IVO: Draga, dobra Kate.

KATA (*zove u uličicu*): Marija! - Marija! E! - (*Toni ulazi s protivne strane*).

IVO (*Tonu*): Uzmi kliju i planju, pak pođi u dum Mata. Načinit ćeš mu *blanak*.

TONI (*uzimljući stvari, za sebe*): Vrag ponio i *blanak* i dum Mata - (*Ode*).

KATA (*iz uličice*): Oslobodi Bože, ni da su svi danas gluhi. (*Zove*). Marija! -

GLAS MARIJE (*iz ulice*): Ko me zove?

KATA (*glasno prema uličici*): E! - Ja - ja - nu hod' ovamo! (*Ivu*). A sad brzo, đe je ta knjiga?

IVO (*do magazina*): Ončas - ončas, dobra moja Kate! (*Ulazi*).

KATA (*sama*): Da, da, a *intanto* Kate čini neke posle! E! - ma što ćeš, i to ti je *lemozina*. - Samo ne prikori me kad uzimaš koš djece. (*Ugleda kapetana Frana koji izlazi iz svoga vrta*). Nuti sad ovoga! - (*Hoće da se povuče u butižicu*). Pođi, vraže!...

POJAVA ČETVRTA

FRANO, MARIJA, KATA, zatim IVO i JEDAN RADNIK sa škara

FRANO (*zatvorio vrata, pak ih razgleda i drma*): Lupeži, karonje! - Nema dva godišta da sam ih dô napengat, pa na... Dušu im! raspukla su se kao šipak.

KATA (*do svojih skalina*): Tresi, tresi - zatresti će ti se.

MARIJA OD POSTE (*izlazeći iz uličice*): A ko me zove?

KATA (*pristrašena*): Muko moja. - Ovo ti mi je zadnja!

MARIJA (*kao gori*): A, ko me...

KATA (*začepi joj usta*): Prisjelo ti!... (*Tiho*). Ne vidiš li ga?!...

---

⁷ *Puljizi* - stanovnici Apulije, južnotalijanske pokrajine; *te capiso* - razumijem te

⁸ *Vodokršte* - blagdan Tri kralja

⁹ *Marija od poste Herendinova*, rodom od Cavtata, doista je postojala.

FRANO (*odlazeći ugleda Mariju*): Uranila, e?

MARIJA: A što ćete. - Barka prazna, a vjetar u krmu.

FRANO: Ima li što knjigâ?

MARIJA: Ni za dušu.

FRANO: A čeljadi?

MARIJA: Niko! Vlaho Slijepi¹⁰ i ja. (*Kate se približila magazinu, otkle je izašao Ivo i predao joj list. Kate ga hitro skriva ispod ogrnača. Ivo odlazi tiho s druge strane*).

FRANO: Jesi li susrela kakav brod - škunu, onako, znaš, nešto velika?...

KATA (*podrugljivo ljubeznosti*): Čekate li kakvu koracatu, gosparu Frano?

FRANO (*najeđeno*): Pitam nju - a ne tebe.

MARIJA: More kako dlan, kapetane.

KATA: Eto na; nema ni koracate.

FRANO (*kao gori*): Uf! jezičine. (*Odlazi mumlajući*). Ma - Ća!... Koji bi vrag držô ovaku postu? (*Ode*).

MARIJA (*brecnula se, pak za njime*): Ne miritaš bolju, gosparu moj. (*Jedito Kati*): Ah! Jesi li videla *ardimenta*?! - Er mu nije plutalo nešto velika, a on kako mazga.

KATA: *Pirat* su ga zvali, i *pirat* je ostô.

MARIJA (*kao gori*): Da mi ti je donijet kakvu "priporučenu!"

KATA (*kaže joj lukavo list*): Hoćeš li?

MARIJA: Što?

KATA: Zazvonit i predat je Anici?

MARIJA: Misliš da bi ga upekla?

KATA: Ne manjka joj nego rep da bude zmija.

MARIJA (*ugrabi joj list*): A ti krepaj! (*Zazvoni*).

KATA (*zatrčala se smijući se do butižice*): Mare! - *paraš* mi se duša isprid raja!

MARIJA (*uljeglja kroz otvorena vrata, otkle povirila glavom*): Kate! - Počela me pecat! (*Uđe i zatvori*).

KATA: Eto smijeha, kad mu se i ne nadaš.

RADNIK IZ ŠKARA (*ulazi sa ulice, Kati*): *Tabaka* po sedam solada, Kate!

KATA (*ulazeći u butižicu*): Veselo na škaru, e, Andro?

RADNIK (*sjeo na skaline*): Došlo nešto *karamusala* iz Arbanije, da mu sašijemo rebra.

KATA (*dolazi i dava mu duhan*): Ala posla!

RADNIK (*puneći lulicu*): A što ćeš? Za siromahe dobar i Turčin. - Fala Bogu!

KATA: Pa govoru - nekrst!

RADNIK (*kao gori*): Nije nas ubio nekrst - ne. (*Zapalio lulu. Čuje se daleko rastegnuto pjevanje*). Čuješ li, Kate? - plaču pusti škar. - (*Strese ramenima i ode otkle je došao*).

---

¹⁰ *Vlaho Slijepi* zaista je postojao i na dubrovačkoj premijeri *Ekvinocija* igrao je samoga sebe.

KATA: - Kako došlo, tako prošlo. A što ćeš? Fala Bogu! A sad valja mi prigledat objed jednoj Mariji, er joj se onamo neće skuhat. (*Nosi iz dućana metlu, pak je stavlja preko praga*). Eto ti tu! Neka znadu da me nije doma. (*Ode uz ulicu*).

POJAVA PETA

IVO, FRANO, zatim JEDAN MANJAK¹¹

FRANO (*ulazi razgovarajući se s Ivoom, a drži u ruci list*): Pak što? - Ti ne bi?! -

IVO: Da znam uprav zašto?

FRANO: Rekô sam ti da ima posla u Čilu. Jedna *peča* na dan! - A još više, *đe se kopa petrolijo*. Trudio bi, jes, ma *in conclusione* dinara puni *špazi*.

IVO: A ko mi to *garantiškava*?

FRANO (*hitnije*): Ko?... ma oni, *čoeče Božji*, koji to piše: moj prijatelj - bogatun! Nije li on poslô Pera Smokovca u *San Francisko*? - A nije li se Pero vratio s *patentom, mi capite, s patentom* na glavi, e? -

IVO: Da, da - ma...

FRANO (*sve povjerljivije*): Nema tu *ma!*... Gledaj Marka Kapetanića! Nema ni dvaes godišta što se smucô po gradu, ne bi li ga ko prihranio. Pošô, pa se vratio, a znaš *đe sad spi*? Kupio *palac Sorgića*, pak ti se pružio u *kamari damaškanoj* kako vlastelin. A? - A to nije ništa, je li?

IVO (*iza kratkoga razmišljanja*): Ne, kapetane - nije to za mene.

FRANO (*zatajenim gnjevom*): A zašto, zašto *di grazia*, da mi je znat?

IVO (*mirno, posmijehom*): Majka mi je sama.

FRANO: Žene! - puh! -

IVO: Nijesu sve iste.

FRANO: A što si, što činiš, da ti ne *premaju* dinari?¹²

IVO: Znaš onu, kapetane: - "U kućici lončić - u lončiću bedrica - na bedrici nožić!" - (*Smijući se*). To se *kanta* na Božić okolo badnjaka, i tako je. Brez košare prije - a sad? Tle što gazim - moje je. Jes ćio sam i ja jedan put u svijet.

FRANO: Vidiš, vidiš. -

IVO: To mi je, kapetane, od očeve krvi. - Kad me pak majka zagrlila i rekla: "Ne ostavi me!", ostô sam.

FRANO: Uh, te žene! - na znadu nego plakat...

IVO: Lasno je tebi, kapetane! - Ono što si, tvoj si. A ja? I ove ruke što me hranu, i što sam, i što imam - sve, sve je majčino. Kopala, prala, služila. - Sad je sijeda. - Pa hoćete da je ostavim?

---

¹¹ *manjak* (malnjak) - mališan

¹² *da ti ne premaju dinari?* - ...da ti nije stalo do novaca?

FRANO: Ma dinari, dinari! -

IVO: E! Imam hi dosta da prošetao moju staricu do Grada, da je povedem kad su velike feste, u Gospu,¹³ pa da uzmemo sorbet na Pilama. A da nas vidiš kad se vraćamo doma! Rekô bi: vjerenici! Promisli! - Sami u našoj barčici! Na krmi sjela moja mamica, tiha i mirna kako večer od neđelje! - Zasukala abit od svile, pa gleda sunce što pada, a ja? E! - bliješti mi se od svjetlosti zlatne kolane što joj oko vrata visi. Tad, duše mi, kapetane - tad ti zasiječem veslima more - onako, znaš, zategnuto i dugo kako mrnari od gvere, kad vozu Masimilijana na Lokrum.¹⁴

FRANO (*za sebe*): Da sam se privario?

IVO: Žô Vam je, gosparu Frano, što Vas ne slušam?

FRANO: O! - jedan manje - jedan više! - *Veramente* - mislio sam, da imaš više *ambicijoni*...

IVO: A što će mi?

FRANO: Zlato otvara svačija vrata - Ko zna?! Bogat mogô si *col tempo* nać ono, kako se govori, dobri *partît*.

IVO (*naglo*): Mislite li?... (*Gledajući ga oko u oko*). Zašto mi to govorite, kapetane?

FRANO: *Perchè me gustaš!* - (*Za se*). Hudobo!...

IVO (*nakon kratkog razmišljanja, dalekim pogledom*): Da ti rečem: daj mi vremena, da promislim?...

FRANO: Rekô bih ti: čekam Amerikana - govori s njime...

IVO (*zamišljeno*): A majka?

JEDAN MANJAK (*trči s lijeve pak, dignuši kapu, vas zapijehan*): Gospar dum Antun... poručio... da je došô... oni, oni...

FRANO: Koji, koji?

MALI (*kao gori*): Oni! Oni!... i da Vas čeka. (*Pobjegne*).

FRANO: Vražja dječetina!... (*Upućuje se prama lijevoj strani, pak obraćajući se prema Ivu*): Meštre Ivo, da sam ti priporučen. (*Ode*).

POJAVA ŠESTA

IVO sam, zatim MARIJA, a kašnje JELE i VLAHO SLIJEPI

IVO (*zamišljen*): Zašto su me njegove riječi upekle? Što će sa mnom? Hoće li me, oli?... (*Pauza*). Kako peče zlato!... A majka? (*Sjedne ispod duba zamišljen*).

MARIJA (*otvorila vrata Franova vrta, pak provirila*): Pošô - Psss! (*Vuče za sobom Anicu te joj pokazuje Iva*). Eno ti ga.

---

¹³ *Gospa* - dubrovačka katedrala

¹⁴ *vozu Masimilijana na Lokrum* - Maksimilijan Ferdinand (1832-1867), brat cara Franje Josipa I. Pod zaštitom Francuza proglašen je za cara Meksika, ali su ga svrgnuli i strijeljali revolucionari pod vodstvom Juareza. Maksimilijan je bio vlasnik otoka Lokruma i boravio je jedno vrijeme u preuređenom samostanu na tom otoku, uredivši pri tom park na otoku

ANICA (*držeći se za Mariju*): Strah me!

MARIJA: Proć će ti. (*Turne Anicu prema Ivu*).

IVO (*trči joj u susret*): Anica moja!

ANICA: Ajme! Što sam učinila!

IVO: Dobro djelo.

MARIJA (*odlazeći polako put uličice*): Eno ti mu rečepisa i espresa.¹⁵ (*Smijući se ode*).

IVO (*Anici*): Ti mu nijesi ništa ispovijedela?

ANICA: Trudno mi je, Ivo, kako grešnici isprid Božjega suda.

IVO: Jadnica! Ti se strašiš!

ANICA: A što ćeš!... Kad me pogleda onako, o!... tad ne mogu, ne...

IVO: On te viče - on ti prijeti.

ANICA (*prignula glavu*): Ne...

IVO: Može bit i da te...

ANICA (*hitro*): Oh!.. ne...

IVO: Ma što mi skrivaš, kad te vidim taku?...

ANICA (*tužno*): Varaš se.

IVO: Nijesi bila tako blijeda kad smo se susreli na Mihajlu.¹⁶

ANICA (*nježno*): E da! - Turnuo si mi u ruku miholjica...

IVO: A ti, zličino, pružila si mi struk pelina.

ANICA: Išćupala sam ga na vratima od crkve! - Vidiš, nijesam sretna!

IVO: Pa što?!... Pelin vonja i na suhijem hridima.

ANICA (*zagledala se u njega*): Kako čudno govoriš!

IVO: Ludo, je li? Ma ko je kriv? Kad te vidim, dođu mi ne pamet tolike čudne, slatke misli, pa govorim bolje i ljepše nego svaki dan. Čini mi se kako da mi je sunce uljegló u srce i u glavu. (*Anica naslonila glavu na njegovo rame*). Ma... što ti je?

ANICA (*tiho*): Govori, govori... slušam te.

IVO (*gladeći je po glavi*): Kako su ti meke kose!

ANICA (*kako gori*): Bit će tvoje.

IVO: Dušo! (*Poljubi je u čelo; kratka pauza. Čuje se pjesma mrnara na škaru*).

ANICA (*kao gori*): Što to pjevaju mrnari?

IVO: Kako i mi - od veselja i žalosti. (*Jele ulazi s košicom ispod ruke, pa ide ravno u magazin*).

ANICA (*istrigla mu se iz naručja*): Ah! Ivo - to nije rados skrivat se, lagat - ne!... (*Jele došla do magazina, razgledala se naokolo, pak, ugledavši zaljubljenike, ostala kao od kamena*).

IVO: Misliš li da me strah od njega? Nijesam li mu par? Oca mi je odnijelo more, kako i drugijem - a majku? Poznaš li onu andiosku ženu, a?

ANICA (*milo*): Ja joj poznam sina.

---

¹⁵ *rečepis i espres* - ekspres preporučeno (pismo)

¹⁶ *Mihajlo* - predio u Lapadu ispod brda Petke, sa crkvicom sv. Mihajla Arkandela i grobljem dubrovačke vlastele

JELE (*u sredini podbočenijeh lakata*): I to ti je dosta.

ANICA: Jele!

IVO: Majko!

JELE (*dolazi polako naprijed, gledajući mrko sina*): Pa kad se nagovoriš sto puta jače i slađe ispred oca te tvoje...

IVO: Majko!

JELE (*kao gori*): ... i kad mu pribrojiš žulje tvojih rukâ i poštenje tvoga imena, pa, ako hoćeš, i majčine blagosove, znaš što će ti se dogodit?... išćerat će te.

ANICA: Ah! (*Skrije lice rukama*).

JELE: Jes - *perchè* za onu čeljad ti si odrlija.

IVO (*za se*): I ona kako stâri!

JELE (*Anici*): Reci mu ti da lažem.

IVO: Zašto je ubijaš, kad ti ne čini ništa?

JELE: A zašto je mamiš, kad joj nema ufanja?

IVO: Zaboravljaš, majko, da je ljubim i častim.

JELE: Da je častiš? - (*Anici*). Čuj me, ti mala, vjere ti - čutiš li ga, er ti je to došlo iz srca - onako, znaš, kako pupci na grani - oli je one tebe tužnu, slabašnu privario?...

ANICA (*naglo*): Oh! ne!

JELE (*dubokim uzdahom pogleda sina, kao za sebe*): Majčin sine! (*Sjede kao umorna ispod duba*).

IVO: Što ti je, majko?

JELE: Ništa - ništa, zamantralo mi se.

IVO (*Anici kao u šali*): Moja starica čuje iz daleka ekvinocijo kako mrnari. Jadnica! (*Milujućí majku*). Još je muči tuga za onijem što joj je more proždrlo.

JELE (*skoro za sebe, zamišljeno*): I što kadgod izbaca! -

ANICA (*Jeli, milo*): Da se umiriš, Jele, rijet ću ti da mi je tvoj Ivo drag za njegovo dobro srce i za ljubav što ti dava.

JELE (*odvažno, ustajući*): Pođi doma ćerce. Ja ću govorit za njega.

IVO (*ponosno*): To je moja majka!

VLAHO SLIJEPI (*iza pozornice pjeva*):

Dođi, dođi na prozore,
Diklo svijetla i prislatka.
(*Čuje se smijeh i vika ženica*).

JELE (*Anici*): Poj! - da te ne nađu.

ANICA: Bog te uslišio, Jele! (*Ivu*). Moli se za našu sreću.

IVO: Znaš da sam tvoj. (*Anica ode u vrt*).

JELE (*gledajući ih, polako*): Eto - i ljubav je došla!

POJAVA SEDMA

VLAHO SLIJEPI, ŽENICE, KATA i PRIJAŠNJI osim ANICE

VLAHO SLIJEPI (*s otvorenim, crljenim suncobranom, a u ruci štap i puno kralješa, kurđelica, korduna, koralja itd. Ispod duge, sive, izlizane flajde vise dvoje platnene pune vrećice. Ulazi pjevajući, a za njime djeca i ženice. Sve veselo, naravno, domaće. Vlaho nazivlje po njegovu staru:* "Bumbaka, kralješâ, kovčicâ - žene!")

KATA (*izlazi s uličice*): Vlaho, beleco moja!

ŽENICE (*oko njega čevrljajući*): Imaš li koralja? - Dobar nam došô! - Āe su te puće? - Kad ćemo na kolende? - Brzo, Vlaho, brzo!

VLAHO (*opkoljen*): Imam svega i svačesa - ma nemojte me zadušit.

KATA (*smijući se*): Nemojte mi ga! On je moj čičizbeo; je li, Vlaho?

VLAHO (*pjevajući*):

Tanka struka i oblika,
Mirne ćudi i jezika,
Katarina, oj priblaga,
Ti si, bome, gora od vruga! (*Svi se smiju*).

KATA: Doć će kolende, pa ću ti se osvetit. (*Sve žene oko Vlaha kupuju i šale se*).

IVO (*za sebe*): Da joj rećem kako me mami?

JELE: Vidiš, i ti nemaš odgovora. Što god rekla, on će te zasjeć jednom: a dinari?

IVO (*zlovoljno*): Bio bi put do zlata... ali... ko bi s tobom?...

JELE (*zaćuđena*): Ivo... što je to?

IVO (*kao gori*): Sve su žene iste. - Eto, mćchim li, zlo... sanjam li - još gore...

JELE (*zgrabivši ga za ruku*): Ti hoćeš poć?...

IVO (*kao gori*): Ne - ne...

JELE: Za nju bi učinio i to!

IVO (*istrгнуvši se*): Ni za nju, ni za tebe. Rekla si da sam odrlija, a - taki ne vijadžaju. (*Ide tromo put magazina*).

JELE (*zaćuđena i nijema*): Vihar ih nosi, a majke plaću!

PRVA ŽENICA (*Vlahu*): Imaš li prstena?

VLAHO: I ljubaca. (*Smijeh*).

JELE (*osvijesti se, pa ide do Vlaha*): Ah! Došô si mi, Vlaho?...

VLAHO (*slušajući njezin glas*): Čujte, ćujte! - to je oni lijepi, ćestiti glas. (*Pjevajući*):

Svijetla kruno od istoka,
Slavna Jele Križarica. (*Ide ravno prema njoj*).

PRVA ŽENICA: Pak on da ne vidi?!...

KATA: Slijep ti je, Vice moja, kako zemlja, ma Bog mu je dô svijetlos đe je drugijem tmi-
ca. (*Čuje se iz daleka zvono*).

KATA I ŽENICE: Podne! - A objed?... A što će rijet muž? - Bit će bátâ! - Bjež!! (*Raziđu se
na sve strane. Kata stavi opet metlu priko vrata, pak ode uz ulicu*).

POJAVA OSMA

VLAHO i JELE

JELE (*Duga pauza. Prekrstioši se iza kratke molitve, pa, kad zvono prestane*): Kupiš li za mise,
Vlaho?

VLAHO (*trese lijevom torbicom ispod paletuna*): Još koji solad, pak će bit i za veliku. A, reci: -
zašto ti služu molitve, Jele?

JELE (*davajuć mu iz špaga nešto dinara, muklo*): Da nas ne uvede u napas.

VLAHO (*stavljajući dinare u bisage*): Eh! tad će nam je rijet dum Mato na Mihajlu.

JELE: A zašto ne u Gospi od Milosrđa?¹⁷

VLAHO: Ne čuješ li, Jele, kako more buči? Bit će mrtvijeh pomoraca, pa valja molit đe im
drugovi počivaju.

JELE (*za se, zgražajući se*): Ekvinocijo je opet tu.

VLAHO: Što tu brebonjiš, Jele?

JELE (*prene se, pak mu stavlja ruku na rame*): Ništa, Vlaho! Mislim, kako ti je to došlo da...

VLAHO: ... Da kupim molitve za tuđu čeljad?... Je li?... Ih - A zašto ne pitaš kako me ne-
ka žena rodila i ostavila isprid vrata od *ošpedala*? I zašto se smućem po svijetu brez konca
ni konopca? A?... Ne znam, ne znam, Jele...

JELE: Nijesi ti najnesretniji, Vlaho!

VLAHO: Može bit zato, *perchè* sam slijep, e, e! I tako je! Kad ljudi vidu ove prazne rupe,
govoru drugačije, er mislu: ne gleda nas. - Eh! tad njihov glas dohodi iz dubina koje niko
ne pozna, a ja ti hi razumijem - i meni hi je žô. - Bit će ludo, Jele, što govorim i što činim,
ma... (*Trese s novcima*). Kad pitam *lemozinu* za druge, čini mi se da... vidim.

JELE (*duboko*): Nijesi slijep, kad si tako pun milosrđa.

VLAHO (*tiho*): Zašto si tako tužna?

JELE (*Pođe rukama preko lica*). Sve je prošlo.... sve se umirilo,... a isto sam ti, kako je ono
parok rekô: "štica razbijena broda!"

VLAHO (*još tiše*): Strah te?...

JELE (*u strahu*): Ti vidiš?...

VLAHO: Ne... Slijepac te sluša...

---

¹⁷ *Gospa od Milosrđa* - rt jugoistočno od brda Petke, nad morem, s istoimenom crkvicom

POJAVA DEVETA

PAVO i PRIJAŠNJI, zatim KATA, IVO i DVA RADNIKA sa škara

PAVO (*ulazi s baulom na plećima, te ide do vrata kapetana Frana*): Hej!... Ko će mi zazvonit?

JELE: Evo mene, Pavo! (*Zazvoni*).

PAVO: Pozlatile ti se ruke, Jele! -

VLAHO: Puhaš, Pavo, kako *dolfin*.

PAVO: Ni mrci nijesu tako *pizetni*. (*Vrata se otvaraju. Pavo ulazi*).

IVO (*izišô iz magazina sa staklenkom vina u ruci*): Majko! - a *đe je žmuo?*

JELE: Ah, glavo!... Zaboravila ga. (*Trči prema butižici, te susreta Katu iz uličice; obadvije ulaze u dućan*).

VLAHO (*prema Ivu*): Imaš li *kâp* i za mene?

IVO: Dođi, dođi, *pjesniče moj!*

PAVO (*izlazeći iz Franovih vrata, pak zatvarajući ih*): *No me gusta*, kako Spanjuli govoru. *Parâ* mi se *tamnica*.

JELE (*izlazi iz Katine butižice i nosi prazni žmuo Ivu. Dva radnika dohode s lijeve strane, ter os-tanu do Iva razgovarajući se. Ivo dava svakomu vina*).

KATA (*na pragu dućana*): Ko je to *došô*, Pavo?

PAVO (*prezirno*): Nešto Amerikana, pun *prstenâ* i *kolanâ*. Puh! -

PRVI RADNIK (*Ivu*): Da si vidio, *meštre*, kako mu se *klanja* *gospar Frano!* Sve ovako! (*Oponaša ga*).

DRUGI RADNIK: Bit će *hala* kako i on.

IVO (*za sebe*): Da nije oni od *emigracioni?*

KATA (*gledajući na dno*): Nuti, nuti! - eno ti *onoga* od *prstena*.

PAVO: A *gledaj* *dječetine* iza njega!

POJAVA DESETA

NIKO, FRANO, PRIJAŠNJI I DJECA

NIKO (*izlazi s Franom, bacajući šaku dinara među dječurliju što se za njime skupila*): Na!... *ko-ljite se*. (*Dječurlija se baca na tle i 'roev za dinare*). Ha! ha! ha! - Pravi Indijani!

KATA (*zgrabila metlu pak tjera djecu*): Marš, *otole!*

NIKO: Oh! oh! *policija!*

KATA (*s metlom na ramenu, oštro Niku*): Neću *smetlišta* ispred vrata. (*Ide u butigu*).

PAVO (*sa strane*): Nije moja *Kate luda*.

NIKO (*Franu*): Eto ti na!... jedva došô, valja mi se smijati. - Sve isto malašno i *ridicolo!* Vidiš li hi! - Ljudi sjedu ispred kuće i gledaju nebo, otkle ništa ne dohodi - a žene - uh! ne govorimo, ne! - samo lotrojtvo, siromaštvo i lizanje otarâ.

FRANO: Furda, brate - ma dobra za Ameriku! He! he!

NIKO (*smijuckajući se ide s Franom prema njegovim vratima*): *Dunkve* i za nas!

FRANO (*zvoni*): *Introibo* - kako popovi govori.

NIKO: Bi li vjerovô? - To me zvonce pomlađuje.

FRANO: 44 oli 45? -

NIKO: - Muči!... 52! -

FRANO: 52 manje 20, ostaje 32!

NIKO (*veselo*): To je razgovor. Mlad sam i primlad za...

FRANO (*začepi mu rukom usta*): Pssst! (*Otvoraju se vrata. Frano govori nekome u vrtu*). Reci da odreže pršutka i stavi dvije *kikare granariza* više. Došô je oni gospodar iz Amerike. - Ne-ka se obuče malo bolje. (*Prema Niku*). U toliko. - (*Opazi da se Niko zagledao u lađu okolo koje Ivo radi pjevuckajući*). Ah... hudoba je tu!... Da mi omete posô! - Nećeš, ne! (*Niku*). Junačina, eh?

NIKO (*zagledavši se u barku*): Ko?

FRANO: Meštar.

NIKO: Ne. Gledam barku. - Caramba! A otkad se to gradi u vas? - (*Približuje se. Ivo ne pazi na njega*).

FRANO (*polako*): Oh! to ti je glava!

NIKO (*kao gore*): Krma kao vreteno, a boci malašni i nabreknuti. Baš inglezzi "gig".¹⁸ Čudno! (*Stane ispred Iva*). Ti si meštar!

IVO: Jesam.

NIKO: A đe si to naučio?

IVO: Nešto u Gružu, a nešto iz moje glave.

FRANO (*polako*): Da ti ga je u Americi!

NIKO (*Ivu*): Čiji si?

IVO: I da ti rečem, ne bi me poznô.

NIKO (*za sebe*): Đe sam vidio tu *facu*?

FRANO (*kao gori*): Osoran je - ma trudi za trojicu. Ala bi ti služio, da ga odvedeš!...

NIKO (*Franu*): Oli ti je na putu?

FRANO: Ah! ne... ma... žudim mu sreću.

NIKO (*Ivu*): Što išteš za tu barku?

IVO: Ne dam je.

NIKO: O! o! - gospostva!

IVO: Smeta li te?

NIKO (*oko u oko*): Ni malo. (*Za se*). Na nekoga me spominje. - (*Hoće da ide s Franom*).

VLAHO (*izlazi iz magazina, Jeli*): Ja ću naprijed. (*Nazivljući*). "Kraliješa, trakâ, bumbaka!" -

---

¹⁸ *inglezi gig* - mali engleski luksuzni brod

NIKO (*obrne se naglo*): Što je to? - Vlaho Slijepi - još živi!...

VLAHO (*zaustavio se za čas prislušujući, zatim nastavlja*): "Korduna, koralja, sapinjača"! - -

NIKO (*ide k njemu, pak ga vodi naprijed*): Ni jedno, ni drugo, ni treće - nego tebe, tebe!... ha! ha! ha! Ti si. (*Razgleda ga*). "Konca, bumbaka, sapinjača"! - Sveđ isti! Ah da znaš koliki te spominju i u Peru, i u Čili, i u Paragvaju! Ha! ha! Slijep, žgurav, obričen - ti si, ti si!...

JELE (*izlazi iz magazina, noseći praznu čašu u Katinu butižicu. Došavši do skalina, čuje glas Nika, pa ostane okamenjena, gledajući sve naokolo, otkle je taj glas*): Ko to govori?

VLAHO (*Niku*): Ti me spominješ, a ja te ne poznam.

FRANO (*Niku*): Miči se! - Objed je spravan. Pušti tu pijavicu.

NIKO: Ti me ne poznaš! A ko je *kantô* s tobom kolende u Gružu isprid nekijeh *funje-stara*?...

VLAHO (*slušajući pomnjivo*): Govori, govori...

JELE (*pristrašena, izašla do butižice*): Što je to? - što je to?...

NIKO: Znaš, kad smo pjevali:

"Čuj me, draga, na prozoru!" -

(*Smijući se*): Ne, ne - nije tako!

VLAHO (*pjevajući*): Slušaj, dušo, dragi plače!"

NIKO (*štucajući s rukama*¹⁹): Bravo, bravo, to je, to je! - ha, ha!

JELE (*zadrhtala, pa joj čaša pade na tle i razbije se*): Bože moj!

KATA (*istrčala iz butige*): Jele?

JELE (*prisiljenom zabunom*): Ništa, ništa! Popuzla sam se! (*Prislonivši se na Katu i pogledavši Iva koji radi*): Muči! Muči!

PAVO (*nosi iz dućana čašu vode i dava joj piti*): Smela te - omarina!

NIKO (*do vrata s Franom, kao da hoće uljesti. Vlahu*): Drago mi je da sam te našô, Vlaho! Ko tebe vidi, spominje se zaboravljenijeh stvari. (*Dava mu iz špaga zlatni cekin*). Na - napij se i u moje zdravlje!

VLAHO (*pipajući novac*): Zlato je! - (*Glasno*). Bit će ti za dušu. (*Stavlja ga u torbicu*).

FRANO (*ulazeći*): Ma si dodijô. (*Ulazi u vrt*).

NIKO (*kod otvorenih vrata*): Ha! ha! Vlaho moj! govoriš sveđ ludo, kako i prije! (*ulazeći*) "Korduna, kovčica, kraliješa!" - Ha! ha! - sve isto! - Oh đe sam došô, đe sam došô! (*Ide i zatvara vrata*).

IVO (*gledajući za njime*): Prisjelo ti!

PAVO: Frano da ga prima i *tratava*. Razumiješ li ti to? (*Razgovaraju se među sobom. U to dođu i ona dva radnika, ter pušeci stoje i govore s Pavom i Ivom*).

JELE (*čim se vrata od vrta zatvoriše, zatrči se do Vlahu, pa, razgledajući se strašivo naokolo, govori muklo, hitro*): Tako ti milosrđa Božjega - reci, Vlaho, vidiš li? -

VLAHO: Bog vidi, a ja slušam.

---

¹⁹ *štucajući s rukama* - pljeskajući, pucketajući prstima

JELE: Dakle... tvoje jadne oči?...

VLAHO: Rekô sam ti: nemam ih.

JELE (*sve to muklije i strahovitije*): A isto, poslije godišta i godišta - kad si čuo oni smijeh, ti si u tvojoj tmici poznô da je on...

VLAHO: On?

JELE: Čovjek, zvijer, hudoba?...

VLAHO: Sve i ništa.

JELE: A ime - ime?

VLAHO (*misleći*): Eh! počekaj malo - spominjem se - jes, jes... smucô se po Gružu veseo, mlad. - Ma što govorim?... bio ti je susjed, Jele!...

JELE (*zadušeno*): A ime - ime?

VLAHO: Oh! *bella*... Iva Marinovića sin.

JELE (*kao gori*): Ah! Muči. (*Ostane kao od kamena*).

IVO (*smijući se, na dnu, s Pavom i sa radnicima*): Ha! ha! - i ta ti valja!

JELE (*nijema u neizrecivoj nutarnjoj mucii*): Oh! ti glas... ti glas!

IVO (*dohodi naprijed, držeći sjekiru u ruci*): Dušu mu! - Da pukneš od smijeha! -

PRVI RADNIK: Jes! tako je! Frano zagrlio Amerikana i rekô mu: "Eto mi zeta!"

VLAHO i JELE (*u jedan mah*): Zeta!

IVO (*za sebe*): Za to me stari mamio da idem u Ameriku! (*Jeli*). Eto vidiš što hoće rijet oko! Jedva mi se prikazô oni milijunaš, nešto mi se smutilo. Ala sam ga pogledô! - Sad znam...

JELE (*pristrašena, gledajući ga u lice*): Ti ne znaš što govoriš.

IVO (*polako Jeli, pridušeno*): Ja znam da kad bi je on uzeo... (*zamahnuvši sjekiricom*), bila bi mu zadnja.

JELE (*s velikim vriskom zgrabi mu sjekiru*): Ne!... (*Baca je na tle*).

IVO (*zagledao se vas u čudu u majku*): Majko!... Što ti je?

JELE (*protrne i sva se ukoči od soladane borbe; ali snaga je počinje ostavljati, ter, smiješeci se, govori prekinuto, bolno*): Ludove!... pristrašio si me! (*Vlahu tiho*). Vlaho, mrem ti...

IVO (*Vlahu*): Odvedi je doma i čuvaj mi je lijepo. (*Milujući Jelu*).

JELE (*odlazeći sa Vlahom*): Idem... idem... dušo!... (*Odlazi, bacivši cjelov Ivu*).

KATA (*Pavu i radnicima*): Onaka mlados, pa za starežinu... A ovi jadnik! - Uh, bit će tu - svega!

PAVO (*Kati*): To nijesu, Kate, naši posli. (*Radnici odlaze odozdo, Pavo i Kata u butižicu*).

IVO (*koji je ostao prekrštenijeh ruku, zagledavši se za majkom*): Ala se ustresla! - Bit će bure! - (*Lađica s ribarom prolazi na dnu isto kao na početku čina*). On da mi je ugrabi? On? - Ma ko? - (*Učini korak, te ugleda sjekiru. Nešto kao da mu sine glavom; prignuo se, uzme je za čas, zagleda se u nju, zatim, zamahnuvši je, muklo*). Pa sve isto! - Jes!... - Ubio bih ga! - (*Lađica polako iščezava*).

Zavjesa polako pada.

PRIKAZA DRUGA

Saloča u Franovoj kući. Na dnu jedna, a na lijevu druga vrata. Strop je od običnijih greda sivo našaranih. Na desnu je prozor. U sredini trpeza, nekoliko stočića od kože i jedan fotelj. Sa strane do srednjih vrata po jedan starinski buro, a na njima kite cvijeća ispod staklenih pokriva, kike od porcelane itd. Dvije slike brodova nad ormarima, a poviše vrata jedna geografska karta. Između vrata, s lijeve strane, vise stari portreti i barometar. Na tlima poveći crn sanduk, i to baš oni što ga je Pavo donio na koncu prvoga čina. Između prozora i vrata na desnu tavolin, a na njemu starinski lukjerner. Soba je zelenkasto-sive šare. Na prozoru bijele zavjese.

POJAVA PRVA

LUCIJA (sama. Ulazi kroz srednja vrata, noseći botiljicu od ulja. Nešto je smetena, pak časom prisluškiiva, a časom ište nešto po sobi. Čuje se jak razgovor s lijeve strane. Lucija stane nestrpljivo): Eh!... ne dospio! (Razgleda se po sobi). A što sam ono iskala? - Eto 12 godišta što sam u ovoj kući - a njegov me glas još zna ustresti. (Ogleda lukjerner na tavolinu kraj prozora). Ah! evo ga. (Nosi ga na trpezu u sredini, pak ga napravlja). Ni kapi! - Nagorio ga oni Arnaut.²⁰ Otkad on odika, sve to gore! Na - kad te pogleda, parâ ti se da će te proždrijet. (Prestane pa sluša). Okladila bih se da plače!... (Prema vratima). Ma što je mučiš kad ga neće? (Šutnja). Umukli su. Čini me se - vratila su se vremena pokojnice. Koja je ono bila kutnjica!²¹ - Pa što?!... Dođe on s vijada, eto opet pakla, eto muka, eto plača. (Ulijeva ulje u lukjerner). Pa dospjelo da joj se dodijalo i pošla tamo počivat ispod čempresâ. (Uzimlje u ruku lukjerner. Prema vratima na lijevo). Viči, viči!... dogorjet će ti i ona. Ma - ne misli da ću ti je žalit kako pokojnicu. A ja!! - Bože, ne daj! sklopit ću joj ruke na prsima - baš kako i majci - poljubit ću je usred čela, pak - znaš, polako ću joj rijet u uho: "Tužno pošla, ma se ne vratila!" (Tre suzne oči). Jes - to ću joj rijet, pa ću poć! (Stavlja lukjerner na dno, pa hoće da iziđe).

---

²⁰ *Nagorio ga oni Arnaut* - puno je svijetlilo za Nika Marinovića pa se sve ulje potrošilo

²¹ *kutnjica*- domaćica

POJAVA DRUGA

FRANO i LUCIJA

FRANO (*izlazi s lijevih vrata, smrknuta čela. Prođe jedanput po sobi, pak se zaustavlja ispred prozora*): Dušu mu!... i brijeme!

LUCIJA (*na dnu, klimajući glavom*): Daždi, gosparu, daždi.

FRANO (*osorno*): Što si tu?

LUCIJA (*pokazuje lukjerner*): Nagorjeli ste se, pak sam ga napravila.

FRANO: To se čini u *komínu*, a ne odika.

LUCIJA: Doli je tmica - prolila bih.

FRANO (*gledajući barometar*): Eto ga na... pada, pada!

LUCIJA: A što sam ja rekla? - Kad crna kokoš počne kukurijekat...

FRANO (*srdito*): Tad su žene *ribambite*.

LUCIJA: Ne, gosparu, Bože sačuvaj, tad je *trešnja* ili *kvilocijo*.²²

FRANO (*ljut*): Izidi mi da ne bude jedno i drugo.

LUCIJA (*pokazuje na lijevo*): Idem - ma učinite da se tu razvedri.

FRANO (*zgrabiv stočić objema rukama*): Lucija!... čuvaj se!... ne tanči me!

LUCIJA (*do vrata*): Idem - idem! Ma dobro stari govoru: Voda teče, a plač stoji! -

FRANO (*kao gori*): A da mi se smrkne? -

LUCIJA (*kao gori*): Ni pô jada! - Stara sam (*Ode*).

FRANO (*sam, gnjevan*): Ko me drži da hi svijeh ne išceram? - Da nijesam više gospar u mojoj kući? - A sve to, er se ona moja neprilika *namurala* u nekoga *prlabuća*. - Ma!... platit će mi je, duše mi, platit će mi je. (*Do prozora*). I ovi prokleti daž! - Ne dâ da izidem. Eto dva dni da je Ivo pošô u Grad - a zašto? (*Šeta se po sobi, pa stane*). Zaludu! - Sa ženama valja kako s mazgom. Neće - a ti udri. (*Ide naglo prema vratima otkle je došao, kao da bi htio unutra*). Mogô bih je satrijet - ma - zašto ima isti pogled pokojnice?... I ona je *mučala*, kako i ova - a kad stisne usta i podigne oko - tad - tad... (*Potiše*). Eto ti mi je opet. Plakala - poš-la - a ostavila nju! - Iz moje krvi izišla je njezina prilika. (*Zamišljen prodrhnu i svali se u sto*).

POJAVA TREĆA

ANICA, FRANO, zatim NIKO

ANICA (*otvorila vrata na lijevu i ostala na pragu, mučaljiva, blijeda*): Čaće!...

FRANO (*prene se i ustane*): Ti!

ANICA (*kao gori*): Ne mogu više!

---

²² *trešnja* ili *kvilocijo* - potres ili ekvinocij (kada hara nevrijeme)

FRANO: Što?

ANICA: Došla sam da dospije ovi naš veliki jad.

FRANO: A ko te muči, da mi je znat?

ANICA (*ulazeći*): Moja slabos, ćaće! Eto - čekala sam, čekala - a niko mi ne pomaže. Sad je sve dospjelo. Ti bi ćio da pođem za Nika... a ja to ne mogu.

FRANO (*počinje mu gnjev*): A zašto, gospo Ane, *di grazia*?

ANICA: Dala sam riječ - meštru Ivu.

FRANO (*ironski, ali sve to većom srdžbom*): *Brava, brava - tako me gusta! Finalmente - govoriš ćaro!*

ANICA (*blijeda, ali mirna*): Ja ga ćutim i bit ću njegova. (*Klekne, proseći oca*). Molim te kako Boga na oltaru, ne daj me drugomu!

FRANO (*kao gori*): Ah, ne!? - Nego uvesti u kuću odrliju, da glođe moje stare trude! - *Maranguna*, da odvede ćer skladnoga pućana? Ma, *dunkve*. - Ti još ne znaš ko je Frano Dražić?

ANICA (*u strahu hoće da ustane*): Ćaće moj!

FRANO (*uhiti je za ruku, pa je pritisne opet ne tle*): Rekla si da sam tvoj Bog - a ti kleći. Ah! otvorila su se ta bezoćna usta - ćuo sam sramotu skrivenijeh stvari. Fala ti! Ma iskrenos za iskrenos... (*Bijesnim ali podmuklim jedom*). Ne - ne, ne! Razumiješ li? - Sto milijuna puta ne! Nećeš uzet siromaha, nego bogatuna, a to ti se zaklinjem za...

ANICA (*u najvećoj uzrujanosti, da zaustavi kletvu*): Mući - ćaće moj dragi, tako ti imena Božijega... ne! ne!... ne govori, ne griješ i dušu! Bit ću dobra - prosti - prosti...

FRANO: Dakle? - jesi li me razumjela? (*Ćuje se glas Nika*). Evo ga, digni se - brzo, brzo - sad će doć ovamo.

ANICA (*digla se, pak hoće da pobjegne*): Ne, ne... puš i me!

FRANO: Stoj!... Sva si zaplakana, raspletena. (*Brzo vadi ubrućić iz špaga*). Ćekaj!... (*Briše joj suze*). Oćisti se - videt ćeš koja te ćeka sreća... Imat ćeš prstenâ, gajtanâ sve oro *fiorentino*, pak *ombrelina* od svile kako vladike. (*Gladeći joj kose i uređujuć haljine*. *Ćuje se glas Nika sve to bliže*). Tako!... Anica je lijepa, Anica je dobra! - Digni ogrnać. (*Diže joj ga*). Valja da mu se prikažeš sveđ kako pupica. - Znaš, on je gosparun, a domalo - okolo Božića, bit će ti muž. (*Niko otvara srednja vrata, pa govori s nekim na polje*). Neće saznat ništa. - A sad se nasmej. - Što? valja, valja - samo malo... ala, lijepa moja, bit ćeš još ljepša - smijeh u suzama, kako sunce u dažd... he, he!

ANICA (*koja je u nijemoj zdvojnosti pustila da ćini s njom sve što hoće, prođe rukom preko oćiju*): Vidiš! - Osušile su se.

NIKO (*kao gori*): Ćekajte doli. - Eto me domalo. (*Ulazi, pak veselo, pošto ih je ugledao*). Nuti mi hi! Uranili! *Caramba!*

FRANO (*naglim veseljem, hitro*): Ne ćudi se. Da ti znaš kakva mi je ova kutnjica! "Ćelica" je zovu. Kad svi još spu - ona je đa uredila, oćistila, prigledala što ne bi desetero službe!²³ - A, kad ti se probudim - na, zakašljem - i eto mi kafe, skorupa, moj ćibuk... ha! ha! Domaćica - govorim ti!

---

²³ *desetero službe* - desetero služinćadi

NIKO: Zato sam i došô da ti je odvedem. Da! - I meni su drage ove bijele ruke. - (*Hoće da je zagrlj*).

ANICA (*istrkla mu se; za sebe*): Bože, zašto me ne digneš?

FRANO (*polako Anici*): Nasmij se, nepriliko. (*Niku*). Srami se kako dumnica.

NIKO (*Franu*): A to me baš priteže u ženama. Njihovo mućanje, pa rumenilo - pak oni strah što im veže ruke i noge, to je pravo uživanje! Kad taku nađem - eh! - ni da sam popio litru Wisky-a. (*Potiše Franu*). Da me tad vidiš!...

FRANO (*tiho u smijehu*): Psst - da te ne čuje, huncute!

ANICA (*do prozora, za sebe*): Nikoga, nikoga.

FRANO: *Intanto*, bi li ti kap kafe?

NIKO: Dobra ti je i ta. Sagnjet ću vam od ovoga prokletog dažda.

FRANO (*Anici*): Pođi doli i spravi nam dvije kafe, ma jake.

NIKO: Kako ljubav. (*Hoće da je zagrlj*). *Anita del my corazon!*²⁴

ANICA: Idem, idem. - (*Pobjegne kroz srednja vrata*).

POJAVA ČETVRTA

NIKO i FRANO

NIKO (*zagledao se za njom*): Pupak, e?... da ga zađeneš!

FRANO (*lukavo*): To ti je ženica!

NIKO: Baš dobra za mene. Držat će mi kuću u redu. Eh! Da vidiš kakva mi je!

FRANO: Bit će velika, a?

NIKO (*naduto*): Viša nego Dvor!

FRANO: *Caramba!*

NIKO (*sjedne i puši*): Nije li ti malo čudno, Frano, da sam se u mojim godinama našudio videt ove naše jadne zemlje? -

FRANO: Tvoja volja - - Božija!

NIKO: Istina! Učinio sam svedč što sam ćio. (*Pušeći, kao da slijedi drugu misao*). A - reci mi *sinčero*, je li Anica svedč ovako mirna - pripadena?...

FRANO (*hitro*): Svedč, svedč! - Znaš - to joj je od majke.

NIKO: Razumijem. A - nema li nekoga - znaš, onako - kakvoga mladića - da je *vagiđa*?...

FRANO (*kao gori*): Ona? - Pođi, vraže! - ne pozna nego mene i paroka.

NIKO: Bolje tako! - *Del resto* - i da nije... bilo bi sve isto. Glavno je da mi drži kuću - i da mi rodi sina.

FRANO: I ti mu se nadaš?...

NIKO: S moje *bande* ne strašim se. Prosuo sam ih po svijetu da ni vrag toliko...!

---

²⁴ *Anita del my corazon* (španj.) - Ančica moga srca

FRANO: A rekô si, čini mi se, ono drugo - za Božić, je li?

NIKO: Oženit ću se na Ivanje. Doć će mi brod - danas oli sutra. - Nakrcat će najprije vune u Đenovi - pa, kad se vrati: "*adio, ćaće!*"

FRANO (*smeten*): Služi li ti odma' - ono nešto peča što sam ti obećô?

NIKO: Zasad ne. Samo valja da učiniš *subito donacijon* i da mi je daš prije nego pođemo. Bolje, dokle si u snazi - er da bi umro prije nego se mi vratimo iz Amerike...

FRANO (*zlovoljan*): Umro, umro! - ni da sam *dekrepit*, em!...

NIKO: Lasno je pribrojit koliko možeš još živjet. Tebi je 69 godišta, e? Stavi još pet-šest-deset najviše - pak?

FRANO (*srdito*): Pak - ništa, gosparu moj! Jesu li to načini? Dakle, ti uzimlješ moje dijete za...

NIKO (*s komičnijim začuđenjem*): Frano! Tebe je strah od smrti?! - Oli - (*uhiti ga ispod ruke, pak lukavo*) da se razumijemo na našu. Misliš li ti uprav da ja uzimljem Anicu tako, *perchè* sam se zaželio mlade krvi?... - Ne. - Ja trgujem kako i ti: Ti ne davaš dinara dokle si živ, a meni služi domaćica i bez tvoga zlata. Je li tako? - Nego spomeni se da ću i ja u starosti imat boles ostalih Dubrovčana: žudnju da počinem usred ovijeh maslina i da sadim kupus, kako su činili i svi ostali od pamtivijeka. Dakle?! Ako ti umreš prije mene, kako je *naturalo* - ja hoću da dođem na spravno, *brez notara, brez tribunala, brez pročesa* s tvojom braćom.

FRANO: Dosta... dosta, vraže jedan!

NIKO: Nađi, ako možeš, drugoga zeta da te ostavi u gospostvu do smrti! -

FRANO: Reci, Niko, *pjutosto*: našla slika priliku. (*Smiju se*).

POJAVA PETA

PRIJAŠNJI. TRI MLADIĆA

PRVI MLADIĆ (*provirio kroz srednja vrata*): Gosparu, docna je.

NIKO (*kao da se sjeća*): Zaboravio sam vas! Ala dođite. (*Ulaze tri mlada ribara, kukažno obučena, ali zdrava i mirne veselosti*).

DRUGI MLADIĆ: Spravlja se *fortuno*, gosparu, a daleko nam je kuća.

TREĆI MLADIĆ: Čekaju nas.

NIKO (*izvadio iz kovčega debelu knjigu. Sjeo do trpeze u sredini, pa rastvorio knjigu*): Dakle, Ivo Perović, Marko Vojvodić i Vicko Lise, je li?

SVA TROJICA: Tu smo.

NIKO: Hoćete li i vi u Ameriku?

PRVI MLADIĆ: A zašto smo tu? (*Smije se*).

NIKO (*piše u knjizi, zatim*): Puštaju li vas vaši?

PRVI I DRUGI MLADIĆ: E! *Toka!*²⁵

TREĆI MLADIĆ: Majka plače, ma - (*strese ramenima*).

FRANO (*za sebe*): A oni moj hajduk neće da ide!

NIKO: Eto tu - domalo će doć brod iz Triješća, pa ćete sa mnom. Ako bi se pak uputio moj *bark* "Sloboda" brez mene, dat ću vam *biljete* do *S. Frančiska*. Jeste li razumjeli?

SVA TROJICA: *Šjor, si!*

NIKO: Otole će vas prinijet *vapor* do Brazila. Tu sam kupio neke *minijere* od *salnitra*. Bit će posla - ma vi ste mladi.

SVA TROJICA: *Šjor, si! (Smiju se)*.

NIKO: A znate li što ćete dobivat na *setemanu*? (*Zatvara knjigu i ustaje*). Četiri peče ingleze. *Naturalo*, put plaćate vi, ma ja vas hranim. Zato eto vam odma' jedna peča od zlata. *Almeno* ćete znat s kijem imate posla. (*Dava im novaca*).

PRVI MLADIĆ: Fala, gosparu! Vidjet ćete; kad se vratim doma, imat ću sve ruke pune prstenâ.

DRUGI MLADIĆ: A ja ću stavit *patentu!*

TREĆI MLADIĆ: A ja ću donijet majci zlata, da prede.

SVA TROJICA (*veselim smijehom*): Adio, gosparu.

(*Odu*).

POJAVA ŠESTA

NIKO, FRANO, zatim LUCIJA i JEDNA SIROMAŠICA

FRANO: Da znadu ludovi što ih čeka!

NIKO: Pak? - isto bi pošli. - Gladni su - a zlato grije i siti. (*Ulazi Lucija s "tacunom" i sa dvije kafe*). Eto nam *konsolacijoni!*

LUCIJA: Prostit ćete ako Vam nije dobra kako jučERICA...

NIKO (*srčuci*): Valja ti cekin.

LUCIJA: To su Vaša skladna usta. (*Za se*). Prisjelo ti! (*Ostane na se*).

NIKO (*Franu, pokazujući mu knjigu*): Pogedaj odika! - Od 20 do 30 godišta umire ih polovica - od 30 do 35 nešto malo više - 60 postô. Tako ti je! Ko je mlađi i jači - ti ostane, a ko ne - ne. (*Zatvara knjigu*).

LUCIJA (*Franu*): Doli je ona jadnica - Mare Pendova.

FRANO: Neću siromahâ po kući. Išćeraj je.

LUCIJA: Lasno Vam je govorit - ma ona hoće danas u gospara Nika.

NIKO: Što je?- Što je? - Kakva djevojčica?

---

²⁵ *toka* - treba, valja (ovdje u značenju "mora se")

FRANO: Baš si našô! - Spominješ li se nekoga Vlaha Penda iz Šumeta? Bio *piloto*, pak brod se razbio - a on ostô gô kako spuž. Tad sam ti ga poslô, a sad je godište dana što mu žena čeka knjigu - i knjige nema.

LUCIJA: Ah! jadnica - da je vidite! Osušila se od suza - a gladna kako buba.

NIKO (*otvori knjigu, pak prolazi stranice*): Sad ćemo vidjet. Ako je došô u mene - bit će upisan odika. (*Razabira u knjizi*). Umro - umro - umro.

FRANO (*gleda za njime u knjizi, tiho*): Koliko mrtvijeh!

NIKO (*mirno Franu*): To su oni od četiri peče.²⁶ Sveđ u vodi do koljena - kako ne bi umrli?! (*Slijedi tiše*). - Živ, živ, umro, umro, umro...

LUCIJA (*prikrstila su u strahu. Čuje se zavijanje vjetra*): Jadne vam majke! (*Otvoraju se vrata na dnu. Ukazuje se pripukla siromašica s djetetom u ruci, koja slijedi izražajem razgovor onih u sobi*).

NIKO (*kao gori*): Tu smo! Vlaho Pendo pokojnoga Antuna, težak iz Šumeta. -

FRANO: To je.

LUCIJA: Ah! Dobri Vlaho!... jak kako gora...

NIKO (*čitajući u knjizi*): Došô oko Svisvetijeh, pak nema ga više... Ah! čekaj - čekaj - eto tu nešto. - "25. aprila našli ga u S. José - mrtva!" (*Čuje se vrisak siromašice koja je naglo zatvorila vrata*).

FRANO i NIKO: Ko je tu?

LUCIJA: Ajme! Došla je za mnom pa je sve čula! Ajme, tužnice! (*Ide brzo kroz srednja vrata*).

FRANO (*jedit*): Živino! - Što sam ti rekô? To ti je kad puštaju ovakvu čeljad u kuću.

NIKO (*mirno*): Imala je ne slušat. (*Srčuci kafu, koju je opet sam izlio iz imbrika*). Što se jediš, Frano? Kafa će ti ohladnjet! -

FRANO: Prošô me *gus* i od kafe. - Sve te puste smrti!

NIKO (*s kikarom u ruci, miješajući šećer*): A jesi li promislio, Frano, koliko je čeljadi pomrlo, dokle se ubrala, otrijebila, ukrcala i donijela do tvoga *komina* - ova *famoza* kafa?

FRANO: Ah! To je ipak! - -

NIKO: *Dunkve*, vidiš! - (*Ispi je do kapi*). Ko bi uživô, da se misli na mrtve?

FRANO (*srkne i popije*): E! - duše mi, slađa je iza tvojijeh riječi.

NIKO: A sad ću ja do *pilota*, da vidim dohodi li mi *bark*.

FRANO: To su pak moji posli. (*Uzimlje klobuk*). Ti ostani tu, počivaj i *fumaj*, a kad ti pak dodije, zazovi Anicu.

NIKO: Nije te strah da ostane sa mnom?

FRANO: A tebe? (*Zove na vratima*). Anica! - Anica! -

---

²⁶ *oni od četiri peče* - oni radnici koji su plaćeni četiri peče, tj. koji rade najgori posao

POJAVA SEDMA

ANICA, NIKO i FRANO

ANICA (*ulazeći*): Što je, ćaće?

FRANO: Ja izlazim. Ti ćeš ostati s Nikom.

ANICA (*tiho*): Zašto me ostavljaš?

FRANO (*glasno*): Da, da! ne straši se! I tako ćeš domalo biti njegova. (*Tiho Anici*). Gledaj dobro! - (*Pozdravljajući ih*). Adio, golubići moji! (*Ode*).

POJAVA OSMA

NIKO i ANICA

NIKO (*smijući se*): Ne bi zaisto rekô da smo...

ANICA (*pristrašena, do vrata na lijevu*): Ja sam tu... u mojoj kamari... ako Vam je što potreba.

NIKO (*uzimlje je za ruku*): A da mi je do tvoga razgovora? - Ne... ne... ne straši se. - (*Pušta je*). Samo ne hodi odovle. Čini sve što hoćeš, ma pušti me da te gledam. Tu, oko mene - sve je tako staro, crno i gnjilo - a ti si jedina mlada i vedra stvar. Vjeruj mi, ja bih poludio da stojim u ovoj samoći. Ah! đe je moje veselje, moj trud, pak sunce što peče, pak dim što se diže s *kominâtâ* do neba - pak ona gomila svijeta, što trči, više - i sve to za mene, za mene! A ja crn, čađav, golijeh prsi, zapovijedam svemu i svačemu! Pa kad zavičem! - Eh, da čuješ onu šutnju, oni muk u radnji što nigda ne dopijeva! Oh! - ti ne znaš, djevojčico, što je uživanje gospostva u strahu podložnijeh...

ANICA (*gledala ga je nijema, kao da ne razumije njegove riječi, pak se trgne, kao da je čula nešto u daljini*): Čekaj!...

NIKO: Što je?

ANICA (*kao gori*): Nešto ječi. -

NIKO (*prisluhnuo*): Vjetar je, ludno! (*Zlovoljno*). Eto - dosta je jedna riječ - pak ja nijesam ja! - Gledaj me, gledaj s tjem čudnijem očima. Ne - ti ne razumiješ kako me ubija ova tmica - ova lijena čeljad - ove molitve što sa svijeh strana dozivlju Boga, a Bog hi ne čuje. To je sve kako otrov koji mi malo po malo truje krv. Jes - jes - ne bi vjerovala! ima *momenatâ* kad sve to u meni budi neke stare pripovijesti, pak sve mi se čini da me neko prati... da neko trči za mnom...

ANICA (*mirno, jadno*): Tebe je strah našijeh tuga!

NIKO (*pogleda je prodorno, pak strese ramenima*): Može bit imaš pravo! - Strah? - Mene?! Ali od česa?

ANICA (*za se*): Nije tako zô. Ko zna? - Da mu rečem moju tajnu!

NIKO (*osvijestivši se*): Ne... djevojčico! Nije strah. To je ovo mrko nebo, to je ovi daž', to je ovo more što svedj ječi, a ne znaš zašto; - to su moje ruke što ne trudu, noge što ne idu,

moja glava brez misli - moja krv, jes, moja silovita krv koja se smrznula između vas. (*Čuje se kucanje na srednja vrata*).

ANICA (*ustajući sa stolice, pristrašena*): Čuješ li?

NIKO: Pak? (*Opet neko kuca. - Pauza*). Ha! ha! što sam ti rekô? - Dosta da neko zakuca, a ti se pristrašiš. - Eto kakvi ste! - Sa svih strana viri nešto strahovito što vam uzima snagu. (*Anica gleda u vrata*). Mješte da se mikneš i da otvoriš - ti stojiš tu - treseš se i misliš: ko bi mogô to bit? Može bit *tmor* - ono nešto crno, tužno, što te muči u snu. - (*Smijući se*). A da nije *tenjac*?!... Ha! ha!... Ne tako. Ane! Slušaj mene. Kad ti je štogod na putu, smeči i pođi naprijed; - a kad što zakuca, otvori sama, kako sad ja. - (*Ide na vrata i otvori. Jele stoji nepomična, mirna, sva u crnini. Crni ubručić pokriva joj glavu. Niko nehotice nazaduje*).

POJAVA DEVETA

JELE i PRIJAŠNJI

ANICA (*ugledavši je, usklikne od čuda i jada*): Ah, Jele! (*Trči joj u susret, pak tiho*). Bog te šlje!

NIKO (*Anici porugljivo*): Eto vidiš, ko je kucô - niko!

JELE (*uljegla, polako Anici*): Moli da budem sveđ jaka, kako i do sad.

NIKO (*Jeli*): Išteš li koga?

JELE: Tebe.

NIKO (*Anici tiho*): Ko je ova žena? Poznaš li je?

ANICA: Zovu je: Jele Sveta.

NIKO (*zlovoljan*): Uf! bit će kakva dumnjača! (*Jeli*). Govori - nemam vremena.

JELA (*Anici*): Ne zaboravi me! (*Anica ode*).

POJAVA DESETA

NIKO i JELE

JELE (*mirna, gledajući ga u oči*): Jesi li ti Niko Marinović, sin pokojnoga Iva kafetijera i Tere Batinice?

NIKO (*sjeo, pak bezbrižno*): A zašto me pitaš kad znaš?

JELE (*kao gori*): Tebi samomu mogu vjerovat da si baš oni koga ištem.

NIKO: Vrag me odnio ako te poznam!

JELE (*razmata zamotak, što nosi u ruci, pa vadi neke isprave*): Ovo je krštenica one za koju ću te pitat. (*Dava mu je*). A ovo feđa od smrti njezine majke. -

NIKO (*uzimlje listove, pak za sebe*): Valja da je tuknuta.

JELE: Jadnica! Umrla osmi dan kako si pobjegô u Ameriku.

NIKO (*ustajući, skoro gnjevno*): Kako to govoriš, ženo?!

JELE: Ne mogu drugačije.

NIKO (*gledajući joj oštro u lice*): Da si muški, ne bi to rekla dva puta.

JELE (*skoro za sebe, muklo*): Sve - sve je zaboravio!

NIKO (*razgledava nehajno dokumente*): Pak?! - Vidim da si se rodila u Gradu, kako i ja, da su te krstili u Gospi - da su ti stavili ime Jele - da ti se otac zvô Pasko i da je bio kapetan pomorski... (*Upiljio oči u pismo, kô da je daleka uspomena oživjela*). Čekaj... čekaj... bila je jedan put djevojčica. -

JELE (*približila mu se, pak duboko i tiho*): Dúbi, dúbi! Ispod ohladnjeloga pepela - ispod gliba neosušenijeh suza nać ćeš nešto: - glas, oko - može bit ono njezino tamno oko što si toliko puta ustima zaklopio! - Pak još dublje - još dublje - zabijelit će se one daleke gruške noći; - zacviljet će ti oni ljupci, što si hi krô ispod rascavćenoga julimbriša.

NIKO (*koji je slijedio oživjele uspomene sve to življe, dokle, zagledavši se u nju prikovan od čuda*): Jelica - Jelica, kapetana Paska či!

JELE (*skinuvoši ubručić s glave*): Ja sam. (*Pauza*).

NIKO (*nehotice nazadovao u velikom čudu, pak sklopio ruke*): Kako si sijeda!

JELE (*mirno*): Čekala sam te!

NIKO (*približujući se polako, a motreći je neprestano*): Bože! Kako vi žene brzo trunete! - Āe su one rumene jabuke? - Nijesam li ti sto puta rekô: ako te ugrizem! - Pak one kose! - A tvoj struk! - "Tanka Jele vilovita" ha! ha! - pjevali smo ti ispod funjestara... Āe je, Āe je sve to? -

JELE (*s tužnim posmijehom proĀe rukama preko lica*): Pošlo, pa se ne vratilo!

NIKO: Ma ti si jedva tri, četiri godišta mlaĀa od mene! - A gledaj samo mene - kako sam ti jak! (*Lupa se u prsa*). Zdrav kako gora!

JELE: Ti si živio i zaboravio...

NIKO (*smijući se*): I pobjegô - jes! jes! pobjegô! Pravo si rekla. Eh! nije bilo pošteno, ne! Āini mi se *anci* odnio sam ti i zlato što sam ti bio darovô u ljubavi. Grubo - grubo! - ma što ćeš?! Brez straha, brez posla, bijen od oca, ćeran od svakoga - kako da ne pobjegnem iz toga pakla?

JELE: Reci *pjutosto*: kako da se ne liberaš od mene!

NIKO (*smijući se*): Donekle si pogodila. - Tvoja bi me ljubav bila bacila u još gore siromaštvo. (*Hladno*). Eto vidiš! Da sam ostô, bio bih siromah, kao i ti.

JELE (*sve to žalosnijom, ali hrabrom odlučnosti*): A nijesi li kadgod promislio da si dužan vratit nešto ženi kojoj si odnio sve? Nije li te ništa upeklo u duši da nijesi još ništa podnio u životu za moj jad?

NIKO (*prirodnom brutalnošću*): Da ti pravo rećem - ne! A nijesam ni imô vremena. Prvijeh sam se godišta puzô kako crv i živio od mrvica što su drugijem ispadale. Malo po malo podigô sam se i počeo sam ćućet sve žudnje onijeh odrlija i hajduka novoga svijeta. Dva-deset sam se godišta bio s lupežima gorijem od mene, dokle nijesam zasio na gomilu zlata. Ne pitaj me, Jele, koliko sam ih privalio po putu, koliko sam ih osiromašio i - ubio. Duše mi! Amerikan, kako ja, ne spominje se tega. Nije čudo, dakle, što sam zaboravio i ono nekoliko noći što sam ih prošô tebi na skutu.

JELE (*savladavši jad, što je hvata*): Ali ta ti je djevojčica bila dala sve što žena ne smije dati.

NIKO (*pušeći*): E! - a ko je kriv da je moj grijeh donio meni sreću, a tebi jad? - Taki je život! - Ma, ako sad što uzmozgu...

JELE (*hitro*): Ne pitam ti ništa nego da vratiš poštenje komu si ga digô.

NIKO (*s nebržnom nesmotrenosti*): Sad u starosti?! -

JELE (*sve to očajnije*): Sve isto! - Potreba mi je malo časti, Niko! - Ne poradi svijeta koji ni ne snijeva da se ispod crnog ubručića siromašice skrila grešnica! Ne - žedna sam poštenja za spasenje duše moje koja neće da se umiri. - Potreba mi ga je kako Božjeg blagosova za moga... (*Štane i ustrese se, kao da se našla iznenada ispred ponora; zatim, naslonivši se malaksalijeh snaga na trpezu, s dubokom sjetom govori*). Valja da me uzmeš za ženu, Niko!

NIKO (*u neizmjernom čudu*): Tebe! - taku?! - Ti si zamahnitala.

JELE (*nastavlja kao gori, ali zdvojnije, regbi izgubljena u moru teških uspomena*): Jes! - Može bit ne valjaju ništa sve one duge godine što hi je ova tužnica prošla u gorkoj mucu, u kajanju grijeha svoga; može bit da je ono more suza što su iscijedele ove oči, bilo potrebno za tvoju sreću - ali, tako mi gospodina Boga - jes - ja ćutim da si sad dužan odvesti me prid oltar Božiji!

NIKO (*kao gori, ali skoro u šali*): Što bih ja s tobom, tako starom, jadnom?...

JELE (*naglo, proseći*): Bit ću ti sluga, ropkinja - sestra - čuvarica tvoga zdravlja, tvoje časti...

NIKO (*nestrpljivo*): Vidi se da živiš u pustinji! - Fratri i popovi napunili su ti glavu s tijem babuština grijeha, držanstva i što ti ja znam... Pristrašili su te, er *altrimenti* razumjela bi sama da u mojoj vlasti i s mojim bogatstvom mogu iskat nešto bolje. (*Odlučno*). *Del resto* znat ćeš da sam se vjerio s kapetanovom Anicom...

JELE: Ne, ne, to ne možeš, to ne smiješ. -

NIKO: A zašto?

JELE: Er što ne davaš privarenoj ženi - dat ćeš majci.

NIKO: Majci?

JELE: Tako ti križa božijega - daj mi sinu ime!

NIKO (*začudeno, ali gotovo porugljivo*): Ah! - Ti si imala dijete?

JELE (*s'roana*): U sramoti ga začela, u plaču ga povila. - -

NIKO (*porugljivo i nestrpljivo*): Znam, znam - to mi se đa jedanput dogodilo! - Ah!... imala si dijete?! - A s kijem?

JELE (*kao ranjena zvijer baci se na njega i hvata ga za grlo*): Muči, lupežu!

NIKO (*hoće da joj se istrgne*): Mahnita si, mahnita!

JELE (*u najvećem gnjevu, muklo, držeći ga za prsi*): Mahnita, gnusna, gad ženski, jes, sve to i još gore kad tebe, ljucki skote, molim da daš tvoje pasje ime - djetetu momu!

NIKO (*istrgnuvoši se, hoće do srednjih vrata*): Zatvorit ću te, mahnitičino! - -

JELE: Zovi vjerenicu tvoju. Prikazat ću joj muža lupeža, halu...

NIKO: A ko će više izgubit: ja, ti - ili tvoj sin?

JELE (*protrne*): Moj Ivo! - -

NIKO (*prekrstio ruke*): Eto vidiš da nemaš odgovora. (*Približava joj se polako*). Da si čovjek, Jele, pa bio i tvoj sin, rekô bih ti američanski: "Čuvaj se! - ne prti se u mene! - er će te

našô da našo - moj si!" (*Izvadio revolver iz džepa i naperio ga prama Jeli, koja je ostala ispravljena, plamtećih očiju, s prezirnim izražajem na ustima*).

JELE: Halo!

NIKO: S tobom ću pak govorit drugačije. (*Stavlja revolver u špag*). Služi li ti dinara? Imat ćeš ih više nego što ti je potreba... ali sad... hajd'... otole! -

JELE (*uzdahnuvši duboko, kao da joj se svalio kamen od srca*): Iz dubina hvala tebi, Gospodine, da si razdrô sve magle i ukazô mi ovo stvorenje kako jes! (*Stavlja ubručić na glavu, uzimlje pisma i zamota ih u ubručić; zatim mirno, ali s nekim nutarnjim veličanstvom*). Nikola Marinoviću, gledaj se dobro... da me ne susretneš! Tvoj je život u ruci Božijoj i mojoj. Samo nešto te još molim: prosti što sam ćela momu djetetu dati tvoje ime.

NIKO (*gnjevno*): Izidi!

JELE (*stavlja prst na usta, tiho*): Pssst! (*Ide prema donjim vratima*). Ne miči se! - Neka te još jedanput dobro vidim, prije nego se nađemo pred sudom Božijim. - Ah! za tebe su posijeđele moje kose - za tebe! *Kastig je došô, jes!* - ali i spasenje! (*Kod otvorenih vrata*). Halo! - (*Zatvori ih i naglo nestane*).

NIKO (*ostao je za čas kao ošinut, onda se zaleti do vrata, ali ipak ima toliko snage da se na pragu zaustavi; gnjev i jed ga dave*): Ah! Kučko - prokleta kučko! - To je, to je ono što me odavna slijedi! - To je imalo niknut iz ovoga prokletoga neba - iz ove mrtve zemlje? Ona da razdre moje sne? - Ona? oh! - (*Teturajući do prozora*). Glava mi se vrti. - Eto, crljeni plamen u tmici... otvorite, otvorite... (*Rastvori bijesno prozor, te ostane za čas ko omamljen, dišući teško. Čuje se ijuk vjetra*).

POJAVA JEDANAESTA

FRANO, NIKO, zatim ANICA

FRANO (*ulazi trčeći*): Eto je, eto je! - došla je!...

NIKO (*ne maknuvši se s prozora*): Ko?

FRANO: Tvoja "Sloboda".

NIKO (*kao gori*): Gdje je? - Gdje je?...

FRANO (*do njega, kazuje mu nešto na dnu obzorja*): Gledaj! - Savila je sva jedra - puštila je samo floke. Ulazi pred zlom godinom. Viđi! viđi! Leti put nas kako strijela.

NIKO (*ugledao je svoj brod, pak, planuvši od veselja, pruža mu ruku u susret*): Ah! dobro mi došla, "Slobodo" moja! (*Stavlja ruku na rame Franu, pak pokazuje prstom na brod*). Za 14 dana odnijet će me u život...

ANICA (*uljeglja i ostala kod vrata, za sebe*): Nema Jele!

FRANO (*Niku*): Dakle, ne više za Božić?

NIKO: Neka Anica bude pravna. Vjenčat ćemo se odmah.

ANICA (*ošinuta kao gromom, hoće da govori, ali nestaje joj snage*): Čaće moj... ne-ne! - (*Pada ne tle onesviješćena*).

NIKO (*trči s prozora do nje*): Anica! Što joj je? -

FRANO (*dižući je*): Ništa, ništa! - trudno joj je ostavit me! (*Zovući je*). Ane! Anica! - ne luduj! - (*Podiže je*).

Zavjesa hitro pada.

SIMFONIČKI INTERMEZZO

Prepuštam geniju komponiste da prenese u pozorište svu tajnu ekvinocijalne oluje. Iz nje izvire ova drama, a opet u njoj nalazi ona svoje simboličko značenje. Ko će bolje nego muzika da oživi divlju, veličajnu poeziju borbe između života i smrti, bilo u prirodi bilo u izmučenoj duši?

A znate li što je Ekvinocijo? - - - Čujte orkestar što vam priča! -

* * *

Pusta obala potamnijela je u vodenoj magluštini morskoga slapa i razdrtijeh, olovnijeh oblačina. Poput lanenijeh krpa koje vjetar razmahiva na siromaškijem *kupjertama* - smuču se niske pare nabrekloga vazduha u pramovima, u klupcima, zadjenuvši se često u za'rđali križ na zvoniku prizemnoga manastira što se tamo diže na grebenima kao mrtvi čuvar umirućega svijeta.

Ribari, zamotani u gunjima, stisnutih zuba i ohladnjene lulice, zgrčili se u zavjetrini polu-razvaljenih kućiština. Svi podigoše glavu uzgori. - Na tvrdome, nijemome licu vrte im se nemirne zenice koje prate onu bijesnu trku zagušćeloga dima, prodiru suton zamaglenoga, zaklopljenoga horizonta, otkle se sve to više, sve to hrlije, sve to zdvojnije naganjaju nebrojeni, sved novi čopori oblaka.

Tako valjda bježe čete slomljene, raspršene vojske!

Hitro, kao to nebo što leti, tamno, kao rulja zapjenjelih mahnitih bikova - more, naduto pjenom, šibano kriješćim zviždanjem vjetra koji ga kida, lama, lupa, guta, nosi - eto i ono navalilo je na pustu obalu istim prestrašenim letom, istom mahnitom čežnjom, da pobjegne od bezimene nemani koja se tamo, negdje iz daleka, iz dubine - Bog zna otkle! - vâlja.

Oblaci se trzaju bez glasa. Samo ljudski pogled vidi u njima i bolove i borbe i metež - i smrt. Ali zato dole bjesnilo mora govori, više... oh! više i urliče!

Iz uzburkanijeh morskijeh ponora diže se jauk mukotrpne prirode, vrisak nijemih stvari koje nađoše jednom i one svoj tužni, presilni glas prema zatvorenome, nemilosrdnome nebu.

Ah! koja riječ, koje slovo, koja ruka da napiše, da izreče što je plač i bijes mora kad ga vjetar davi i na vječnu muku nepredobitnijeh hridina pribija?

To su trenuci, kada ljudstva nestaje u bjesnilu nesvladane srdžbe elemenata. - Sve je skriveno, zatvoreno, nijemo. - U kućama šaptaju zdasi, bježe pogledi preko crnijeh pro-

zora, padaju zrna kralješa kao kaplje u mramorni pehar, tinjaju *lumini* ispred "Gospe od sedam bolesti"; - ali glasova čovječjih nema jer priroda govori i tutnji za sve što je živo i što je mrtvo. - A suton sve to crnji - u crnilu! Na žalima pristaništa rasteglo se nešto dugo i tamno; - ah! ribari izvukoše *šabake* i poredaše ih kao leševe prije pokopa. Još vidim tmastu, okljaštrenu murvu kako zavija k nebu gole grane u tuzi nekoga nutarnjega bônoga trzanja. Ali što je tamo prolećelo obalom? Nešto kao mahanje krila ranjene noćne tice? Ne! - Ono je rub razmahane udovičke haljine. - Jele! - Jest, ona je! - Držeći se međa i zidina, protrči obalom, ali je strahota noći zaustavi. I ona je uprla oko u daleku, daleku tminu. - Uspravljena, crna, nepomična u vihru, gubi joj se prikaza u sveopćem ništavilu. - Pram bijele kose odmotao se ispod crne mahrame - ko pljusak pjene ne crnoj hridi. - Ali zašto podignu blijede ruke nedoglednome jadu crnoga neba i crnoga mora? - "Ko je ono?" - zapita nijemo jedan zgrčeni ribar, turnuvši laktom drugoga nijemoga zasjeloga ribara. Ovaj ne odgovori već ispravi zubima lulu s dvije jasne iskre što probijahu tamu. "Ah, Jele!" - promisli prvi ribar, te se zagleda i on u rasvijetljene prozorice. Dva živa pogleda - dvije zrake što probadahu oluju. - "Kako ima bit mirno i vruće u onoj sobi!" - promisli prvi ribar. - "Zašto Jele ne sjedi u svojoj bijeloj kućici?" - promisli drugi ribar - a crne Jele nestade. -

I oni opet sami, zgureni u zavjetrini, upriješe zenice u tamnu daljinu koja sad bješe neizmjerljiva.

- Din-don, din-don - počelo klecati! "Ura noći - ura mrtvih" - zadrhtala raskinuta, jecava u buci mora i vjeha. I prekrstiše se mrnari - i svi usprkos urnebesu čuše je. Svi! - jer je dolazila ne samo iz staroga zvonika i za'rđaloga zvona - nego ju je vjetar duljio i zavlacio kroz grane suhe murve, kroz drhtavo lišće išibanijeh maslina, kroz sve škripe, kroz sve pukotine kuća i kućištima tužnoga pristaništa... Hu-hu-huuu! - jauče vjetar pun plača djece nestale majkama u proždrlini valova. - Hu - hu - huuuu! - zavija, cvili, zove, spominje crni vjetar crne dane svima što na svijetu izgubiše svoje. - I svuda po prestrašenoj zemlji saviše se glave i spomenuše se mrtvih mrnara.

Pak - noć bi sve jedno ždrijelo, a samo dvije tri plamne, pristrašene zenice bljesnuše još po žalu. - Više nijesi vidio ni čučnute ribare. Oni sjedahu sve na istome mjestu, piljeći napetim zenicama ne bi li donapokon otkrili nešto što je moralo da dođe - nešto što su od sutona još čekali. - "Ah! - jesi li vidio?" - reče u tmuni lakat laktu ribara. - "Što?" - zapita nijemi dodir, i dva lica približiše se tako blizu da je i u toj grozovitoj tmici oko vidjelo u oku druga strašni upit. - "Gledaj, gledaj!" - nastaviše oko i lakat u tutnjavi valova. I opet sve te oči, široke, nijeme, zagledaše se, uprav - po prilici tamo gdje je u mirno predvečerje zaboravljenih opalnih sutona pučina tiho ljubila skut nebeske plaveti.

Gle! - tamo dole! - jedan bljesak! - Još jedan!... i još jedan! - i za čas počese se redati u nedoglednome prostoru mali zelenkasti plamovi ko strijele, ali niski, niski i mučaljivi od užasne daljine. - "Da! - to je!" -

I zgrčeni ribari u jedan mah podigoše se. - Iza olujnoga, bijesnoga sutona, iza nemile borbe vjetra i mora, eto dizala se tvrda greda, crna zavjesa, polako, ali sve jednim kretom, od sjevera do juga - strahovita oblačina iz koje padahu okomiti srebrni traci. - Dakle sve ono tužno veče i oni jadni dani koji ga prethodiše - bjehu tek pristup tome noćnome užasu! - "Ekvinocijo! Ekvinocijo!" - zaurlikaše svi u jedno ukočeni ribari, da se čulo do kraja obale.

Jest! Bješe kucnuo čas.

Pritajene sile još budne prirode, bezimene sjete dugijeh kišnijeh dneva - i želja za nestalim žarom sunca, i turobni posmijeh zamaglenoga jesenskoga neba, i spomen na plam ljetnoga slavlja - jednom riječi sve što se zove život, moralo je da bije sada odlučni, konačni megdan s tmicom i s olujom zemskoga ništavila - sa smrću.

Mukli, daleki tutanj zakotura se u tmini. Bljesak razbi noć. Strašna greda već skočila nad pjenom uzavreloga mora. - "Ljudi!" - zaviče neko užasnim urlikom. - "Amo!" - vežimo *ci-me!* nevjera je tu!... odnijet će nas!" - U svjetlu munja vidješe ribari *bark* Amerikanca - "Slobodu" - gdje se, raznjihan, izmučen, vâlja usred uzburkane luke. - Prvi udarac ciklona bacit će ga na kraj. -

I sjeni nijemih ribara uputiše se tamo otkle je vapaj kliknuo. Jedan od njih zaustavi se na putu. Bacio čudan pogled na crnu neman koja se dizala u mraku, pak se zagleda tren, zavidan, u ona dva sitna zlačana pogleda na Jelinoj kući.

Mišljaše jadnik da je tamo mir! - Ekvinocijo! Ekvinocijo! - Na nebu, na zemlji, u moru, u dušama - svuda! - Ekvinocijo! Ekvinocijo!

Intermezzo dospijeva. Kratka pauza.

PRIKAZA TREĆA

Komin u kući Jele. Na dnu vrata i prozorac, a na desnu druga vrata. Strop je od tamnih čađavih greda. Na lijevu diže se komin, kako je običaj u starim dubrovačkim kućama; oganj gori, a na tro-nošku stoji kačuo i imbrik. U kutu položeni su na tlima alati Iva, kao: sjekira, pila itd. Do vrata u sredini stoji blanak. Ispred njega podulja drvena trpeza i drveni stočići. Na lijevoj strani donjih vrata kredenca ili sprema, a u njoj kikarâ i imbrika. Na zidu poviše ormarića vise mnoge posude od mjedi. Poviše blânka nekoliko šarenih slika iz Napoleonove epopeje. Između prozora i vrata na desnu stoji na zidu Gospina slika, stara rezbarija, a ispod nje visi uljanica ili kandilo. - Noć je. - Na trpezi gori lukjernar, a na kominu visi lukijernica.

POJAVA PRVA

PAVO, KATA, VLAHO SLIJEPI, MARE OD POSTE, DVIJE ŽENICE i DVA STARA MRNARA

(Svi sjede okolo trpeze ili blizu komina. Kata plete bječvu, a Mare od poste prede kuđelju. Na kominu plamsa oganj ispod kačulića, a do žerave grije se imbrik. Na trpezi gori lukjernar. Noć je. Čuje se katkad tutnjava daleke oluje. - Svi slušaju pomnjivo pjevanje slijepca, a žene kraj toga rade).

VLAHO SLIJEPI (pjeva):

Pa kad zora tek zarudi,
Kraljevna se njem' ukaza
Žutim cvijetom tu na grudi,
A posmijehom sred obraza.
"Što mi nosiš, o kraljice,
Od istoka, diko slavna?
Zar slobodu iz tamnice,
Ili glas da smrt mi 'e spravna?"

MARIJA (naglo, zaustavljajući pjevanje): Muči! -

VLAHO: Što ti je?

MARIJA (prisluškujući): Još je daleko.

KATA: Vidiš kako lampa! (Pavu). Homo, Pavo, probudit će nam se djeca.

PAVO (*mirno pušeći*): Neće, Kate.

KATE: Neće, neće?! Kako da ti je gospodin Bog *telegrafo* da će pričekat, kad Vlaho dospije.

VLAHO: A ko ti govori, Kate, da neće počekat? (*Smijeh*).

MARIJA: Prije nego dođe Jele - posta ide.

PRVI MRNAR: Pridala nam je kuću dokle se vrati od paroka - pa hoćeš da je ostavimo? (*Ljudi trznu ramenima*).

PRVA ŽENICA: Pak što se dogodilo, Vlaho, s jadnijem kraljom od Granate?

VLAHO: Eh, da znaš! - Najprije ti mu je *prinčipesa* Marzantina dala žuti cvijet...

MARIJA (*predući*): Je li bila kapinika, Vlaho? (*Smijeh*).

KATA i ŽENICE (*u smijehu*): Mare!...

MARIJA (*u šali*): Nuti čuda! Naši su stari govorili: kad cavti kapinika, žene su...

PAVO: Najslađe! (*Smijeh*).

MARIJA: Meštar je progovorio.

VLAHO: A Kata je umukla.

KATA: Usahô ti, vraže, jezik!

PRVA ŽENICA: Ala, Vlaho, kantaj. - -

PRVI MRNAR (*prvoj ženici*): Otkad si, Križe, u poeziji?

DRUGA ŽENICA: A otkud si ti u *đentileci*?!

MARIJA: Uf! - skladne čeljadi! - Čini mi se bit u Cavtatu.

PAVO: A kako je tamo, Mare?

MARIJA: Uživala sam ti hi 30 godišta, 4 mjeseca i 10 dana.

PRVI MRNAR: Bog ti prosvjetlio pamet, Mare.

MARIJA: *Parimenti*, meštre Jozo! (*Smijeh*). Kad ti u Cavtatu dadu kafu, tri puta se poklonu, a tri puta ti zafalu. (*Oponašajući*). "Gospo Vice, služite se!" - "Oh! Gospo Tere, *veramente* prem ste dobri!" - "Što govorite! to su Vaša skladna usta". (*Smijeh*).

PRVA ŽENICA: *Altrochè vlastela!*

MARIJA: Vlastela? Eh, da! - Prisjelo im jedanput, pa - sad muču i režu!

VLAHO: *De profundis clamavi!*²⁷ Pustite mi vlastelu...

KATA: Nuti im *avokata!*

VLAHO: Kad hi niko ne brani, hoće slijepci! Dokle su nas oni vladali, svak nam se klanjô - a sad nam se rugaju i žbiri.

PRVI MRNAR: U kam se uprli!

MARIJA (*ide do komina i vadi imbrik s ognja*): Iskipjet će nam kafa.

PAVO: Dokle se vrati Jele, dospij nam, Vlaho, onu pjesmu.

---

²⁷ *de profundis clamavi* (lat.) - iz dubine vapijah (početni stihovi pogrebnog psalma)

VLAHO (*zakašlje, pak zapjeva*):

Kad mu 'e djeva cv'jetak dala
I poljub'la usred lica,
Sred tamnice mirno 'e stala
Veleć: bjež'mo brže od tica!

PRVI MRNAR (*porugljivo*): Baš ti je stvorena za ovo lijepo vrijeme.

MARIJA: A kad ćeš ludovat, čampro moj? (*Miješa kafu*). Sunce je za posô, a daž' za razgovor.

KATA: Što znadu ljudi, Mare moja? - Ko bi krpio djeci bječve, da nema dugijeh noći?

MARIJA: A moja kuđelja? Ljeti spi er noge vuku; - ma zimi! vidiš li kako je *famoza?! Sva* ka dlaka suho zlato! Pa, lijepo joj je vruće; sluša kako vretence prede i Vlaha što *kanta* stare pjesme o kralju i kraljici... eh!...

KATA: Eto na! - I zla godina nekome je dobra.

MARIJA (*klimajući glavom*): Eh! Kate moja! - Da nije tako, najbolje bi bilo da nas prva morina svijeh odnese.

PAVO (*pušeći*): Tako je, tako! -

MRNARI i ŽENE (*klimajući glavom*): Tako je! - Tako je!

POJAVA DRUGA

PRIJAŠNJI, JELE

JELE (*ulazi hitro kao vihar, zabubnuoši za sobom vrata, kroz koja je za čas uljegô dah oluje, ter ostane usred sobe sakrivši lice rukama, kao da joj se zablještilo*): Ah!

SVI (*ustajući okolo nje*): Jele!

VLAHO: Što te nosi?

JELE (*otkrivajući strahovito blijedo lice, a rastvorene oči gledaju nepomično u groznu daljinu*): Nevjera!

KATA: Dakle - pravo ekvinocijo!

JELE (*kao gori, pokazujući kao u snu tamo, daleko ispred sebe*): Svi oblaci, sve bure sa četiri strane svijeta letu na nas. - (*Trzne se i razgleda sve naokolo u strahu*). - Domalo su tu! (*Vjetar ječi i drma prozorom. Jele sjedne s'rvana, a sve joj ženice pomažu i tješe je*).

PAVO (*pošô je s mrnarima do prozora, te gleda u noć*): Crno kako u paklu! (*Sijevnu*). A! - jeste li videli što se diže tamo doli?

PRVI MRNAR: *Skontradura od pulenta*.²⁸

---

²⁸ *skontradura od pulenta* (mlet. tal.) - sudar dviju oluja koji dolazi od nenadane promjene vjetra, ovdje od zapadnog vjetra (pulenat)

DRUGI MRNAR: To ti se zove *šijunada de majstro*.²⁹

PAVO (*Jeli*): Valjat će da dobro zabubaš *funjestre* i vrata. Moglo bi ti sve odnijet s vragom.

JELE (*ustajući mirna, a umorna*): Hoću, Pavo - zakračunat ću sve prije *skontradure*. (*Mrnari i dalje gledaju u noć*).

MARIJA (*Jeli*): Jesi li našla paroka?

JELE: Ne. Pošô je ispovijet nekoga.

VLAHO: Po ovemu bremenu!

KATA: Ko mre, ne čeka, Vlaho moj!

JELE (*za se, očajno*): Ja čekam!

VLAHO (*Jeli*): Ivo ti je tamo. Umoran je od puta, pak se bacio na odar.

JELE (*nehotice užasom, tiho*): Jadno moje dijete!

PAVO: Popijmo kafu, pa homo! *No me gusta*, kako govoru Španjuli.

PRVI MRNAR: Jesi li vidio *bark* Amerikana?

DRUGI MRNAR: Živine! - Prvi vjetar, a on ti je na kraju. -

JELE (*ulila kafu u kikare*): Služite se, meštre Pavo. I Vi, Jozo. - Ala, Martine! (*Svi uzimlju kafu i polako srču*).

MARIJA (*srčući*): Nema ti do kafe! Ja ti brez nje ni u raj.

KATA I ŽENICE: Ni ja... ni ja.

JELE (*Vlahu tiho*): Jesi li govorio s Ivom?

VLAHO: Jesam. Pitô me đe si bila jutros kad te nije našô doma.

JELE (*hitro, polako*): A ti?

VLAHO: Rekô sam mu da si pošla u paroka za neke siromahe.

JELE (*još tiše*): Strah me, Vlaho!

VLAHO: Moli! (*Čuje se iz daleka grmljavina i vjetar. Marija i ženice se prikrstile. Jele pošla do sobe na desnu*).

PAVO (*vraća kikaru*): U har ti, Jele! Valjat će mi nočas.

JELE (*Pavu*): Bit će muke.

PAVO: Lasno nama. Ćio bi te kako meni na Matapanu, kad sam tri dana i tri noći plivô er mi je brod potonuo.

PRVI MRNAR: Pet puta sam vidio smrt u Očeanu Indijanom. - Eh! Jadan ko je na moru!

DRUGI MRNAR: Šesnaes dana i šesnaes noći nosio nas *čiklon* od Englitere do Azora - a mi sve molili Boga, Bože prosti, da nas more proguta. (*Ustaje klimajući glavom*).

KATA: Dobro su rekli stari da kruh pomorski ima sedam kora!

ŽENICE: Tako je, tako!

MARIJA (*ustajući*): Sve što je živo, skrilo se, a mi na *divertimentu*! (*Svi ustaju*).

JELE (*žurno*): Ostanite! - Bolje zajedno, kad je nesreća povrh svijeh.

MARIJA: Moglo bi nas brijeme zatvorit, Jele! Pa što bi moj ríso?

PRVA ŽENICA: Sretna ti, Mare, da nemaš nego mačka!

---

²⁹ *šijunada de majstro* - vijavica sa sjeverozapadnim vjetrom

MARIJA: *Kašpita!* I ja valja da nekoga imam. (*Grmljavina*).

DRUGA ŽENICA: Uzmite *ferále*. (*Mrnari i Marija užižu svoje fenjere*).

KATA: Sveti Vlaho, pomози nas! Probudit će mi se djeca.

MARIJA: Bože prosti, ni da idemo na kolende.

SVI (*među sobom*): *Adio, Jele! - Adio!* - Ako ti je što potreba, zovi nas! - Blažena Gospo, čuješ li? *Bona sera... Adio!* - Jadni pomorci! (*Svi odlaze. Dokle se vrata otvore, buka je oluje glasni-ja. Kad se pak zatvore, opet je sve muklo*).

POJAVA TREĆA

VLAHO, JELE, pak IVO

JELE (*blijedim posmijehom*): Eto, Vlaho, ti mi sam ostaješ.

VLAHO: Mala ti pomoć od slijepca.

JELE: Slijepa je i štica koje se utopljenik hita.

VLAHO (*izvadio kraliješ, pak ga između prsta niže*): Ne budiš Iva?

JELE (*stisne se do njega, bônim usklikom*): Jadno moje dijete!

VLAHO: Zašto ga žališ?

JELE (*u velikoj uzrujanosti tiho do Vlahu*): Er su noćas i pomorci sretniji od njega - er vjetar dohodi iz daleka da guli stare hreke - er sve se vraća, sve se plaća kad kućne ura suda Božijega! (*Zdvojno*). Ah! da mi je umrijet, Vlaho!

GLAS IVA (*iznutra*): Mame! - Mame moja!

JELE (*ustresla se*): A! - jesi li čuo?

VLAHO: Ne budi luda! - Zove te u snu!

IVO (*ulazi nekako naglo s desne. Ugledavši majku, radosnim uzdahom*): Ah, tu si! -

JELE (*hitro do njega*): Zvô si me!

IVO (*razgleda se naokolo kao iza sna*): Čudno! Snijevô sam da smo na brodu... -

JELE: Bit ćeš čuo grmljavinu.

IVO: Bit će tako! - Grubi sni, a brez razloga.

JELE: Brez razloga?

IVO: Bilo mi je kako da vijađamo zajedno. Najedanput *temporo*, vjetar, daž!... pakô na brodu. Ja hoću da te pokrijem *fersatom*, da ne vidiš strahoću mora, ma... tebe nema - nema više blizu mene... Ni da te vjetar odnio!

JELE (*s prisiljenim smijehom*): Čudno, čudno!

IVO: Ja sam te zvô, mame - u snu.

JELE: Ja znam što je to; - ti si gladan, e! - e! - Ali eno! nešto se kuha za moga Iva. - Neka samo uzavri. (*Ide do komina*).

IVO (*Vlahu tiše*): Je li bila majka u staroga?

VLAHO: *Para* mi se da nije.

IVO (*kao gori*): A zašto je tako blijeda?

VLAHO: Brijeme je ubija.

JELE (*izvadila vina iz spreme, pak nosi staklenku na trpezu*): Eto ti blaga Božijega. (*Sijevanje i grmljavina*).

IVO: To su *kanjuli!* (*Ide do prozora*). Ala se kupi!

VLAHO (*Jeli*): Neću, Jele. Večerô sam, sad idem molit Boga.

IVO (*dohodi do stola*): Ako te Bog ne usliši, neće nikoga, Vlaho!

VLAHO (*odlazeći*): Hoće ti majku, nevjerniče! (*Ode*).

POJAVA ČETVRTA

JELE i IVO

IVO (*sjedne do stola i prihvati kupicu vina. Pauza. On gleda majku i pije*): Dobro ti je vino, majko!

JELE (*zaokupljena okolo komina*): Kako ne bi? Pravi "Dingač". Donio ga Miho Stahurelo iz Rata.

IVO (*naslonio se na trpezu*): A što si mi činila ovo dva-tri dni - sama?

JELE (*kao gori*): Što se može po daždu, sinko? Tako! Krpila nešto bječava, poslala jedanput na misu, na večer bi mi došli susjedi na razgovor... eto... uprav ništa! - (*Pauza*).

IVO: Majko!

JELE (*prigleda vrata i prozore da li su dobro zatvoreni*): Što je?

IVO (*prignuo se i napunio lulicu*): Da znaš koga sam vidio u Gradu!

JELE: Koga?

IVO: Pera Smokovca! - znaš, onoga odrliju, koji je pošô prije 15 godišta u Ameriku. Ha, ha! - sad ti gradi *vilu* na Pilama.

JELE (*zaustavila se, pa ga sa strane gleda pomnjivo*): A što ti je rekô?

IVO (*zapali lulicu nekako nehajno, pak pređe kroz kamaru i nasloni se do komina*): Svega i svašta. Pripovidio mi je kako je dobio dinare. Ala se mučio dokle je uljegô kao *kumpanj* u veliku fabriku stearina! - Sad ima dvije kuće u Bostonu, a treću kupio u Mokošici od vlastele. - Pak - znaš li - što mi je još reko?

JELE (*bešćutno, ali ruke joj dršču*): Što?

IVO: Zvô me da počem š njime u Ameriku.

JELE (*kao gori nepomična*): Ah!

IVO: Dava mi odmah dvije stotin' peča na godište - da mu zapovijedam brodovima. Što govoriš?

JELE (*ide do komina, pak privoidno zabaoljena poslom*): Ne bi bilo najgore.

IVO (*dotrči do nje da joj ugleda lice; prodirno*): Ti bi me puštila, majko?!

JELE (*prostodušno, skoro bešćutno*): A zašto ne? - Svak ide za svojom srećom...

IVO (*kao gori*): Nešto se dogodilo kad me ti šlješ u svijet! -

JELE (*hoće da mu se istrgne*): Što ti dohodi na pamet, ludove?

IVO (*prodornije*): Mene ćeš privariti?!... A đe su ti oči - Zašto mi bježu? (*Tvrđe*). Majko! Ne straši se! Čovjek sam - gledaj me, pak ću sve saznat...

JELE (*pogledavši ga, otvoreno i mirno*): Pa, kad saznaš sve?! -

IVO (*pušta Jelu - muklo*): On neće.

JELE (*kao gori*): Ne.

IVO: I - nema načina da Anica bude moja?

JELE: Nema.

IVO (*muklo*): Ti si govorila s Franom?

JELE (*za čas smetena, pak*): Bio ko bio - sve je isto.

IVO (*zapanjen*): Ah! (*Predomislio se, pak tiše*). On je - on!

JELE (*naglo*): Ko?

IVO: Oni stari huncut! - Ona hala što mi krade život i sreću! -

JELE (*u strahu*): Muči, muči! -

IVO (*sve to naglije*): A što kažu oni hajduci? - Da sam siromah - da pošteno trudim i pošteno mislim, da baš za to nije za mene či *pirata*...

JELE: Umiri se, Ivo - taki je život.

IVO (*kao gori*): Da se umirim?! - Ah! - ti poznaš u meni dobra sina, meštra, čovjeka koji ne bi smećio ni mrava; - - jes! - ti poznaš tvoje dijete - ma (*šapćući*)... da vidiš u dnu duše moje... pripala bi se.

JELE (*gledajući ga neprestano, puna strahovitih slutnja*): Što govoriš, Ivo?

IVO (*strastveno*): Ja nijesam dobar kako ti misliš! - Kad mi ko nepravdu učini, kad mi ko ugrabi iz usta što je po Bogu i po duši moje - tad, majko, nešto mi se zavrti u moždani-ma, obruč od ognja veže mi čelo, i tad... tad bih ja... (*Omamljen grozotom svoje misli, stane i prođe u strahu rukom preko lica*). Ah! - ne, ne - ne smijem rijet strašnu riječ. (*Srvan*). Ti me razumiješ. (*Sjedne slomljen od nutarnjega gnjeva*). Kad bi u djetinjstvu štogod razbio od je-da - ti bi rekla: "To ti je divlja očeva krv". Je li, majko?...

JELE (*za se, okamenjena od straha*): Jes, jes!... Očeva krv - prokletstvo djece. (*Trzne se i razgleda se na okolo, pak polako ide do Iva, ter, naslonivši se na njegov stočić, govori mu tiho*). Je li istina da te zovu tamo doli u Ameriku?

IVO (*kao gori*): Jes.

JELE (*kao gori*): Tad pođi, sinko!... čekat ću te.

IVO (*upiljen u se*): I ti me ćeraš, majko!

JELE: Šaljem te da živeš! -

IVO (*ustaje, zaokupljen svojom misli, ali tvrdim izrazom*): Da ostavim sve što je moje... da izgubim tebe i nju... a zašto? - er se nekomu prohtjelo ugrabit mi moje! - Ne! - To činu ženice, a ne ljudi. (*Zaneseno*). Ja ću u njih - - pokazat ću im, majko, ko je bolji, ko je ljepši, ko je mlađi - ja oli oni stari dogon...

JELE (*u velikoj uzrujanosti*): Ti ne znaš što govoriš? Sve je zaludu, sve je dospjelo - ostavi ove tužne zemlje. - (*Veliki udarac vjetra s grmljavinom. Vrata se i prozori drmaju*).

IVO (*prisluškuje i gleda prozor*): Strahote!

JELE (*iznemogla, ali nepomična*): Zla godina kuca na naša vrata.

GLAS PAVA (*iz daleka*): Meštre Ivo! -

IVO: Ko je to?

JELE: U toj noći?

GLAS: Meštre Ivo! - otvori!

JELE: Ko to može bit?

IVO (*ide do vrata*): Neko zove u pomoć.

JELE: Nesreća je na moru. (*Lupaju na srednja vrata*).

IVO: Došli su gori. - Drži, majko, *funjestre*; mogô bi hi vjetar rastvoriti.

JELE (*došla je do prozora, pak ga drži rukama*): Pitaj ko je. (*Kucaju*).

IVO: Ko si?

GLAS: Prijatelji, meštre Ivo.

IVO (*otvarajući vrata*): Na ovu uru!

POJAVA PETA

PAVO, NIKO i PRIJAŠNJI

PAVO (*zamotan u pokrivaču od kaučuka vas mokar, držeći fenjer u ruci. Oluja šumi kroz otvorena vrata*): Da nas Bog sačuva od ovakoga pakla!

IVO: Što ćeš?

PAVO: Eto tu, ovi gospodar ište od tebe pomoć.

NIKO (*ulazi, zamotan kô i Pavo, s fenjerom u ruci, ter zatoara za sobom vrata*): Vrag ponio i ekvinocijo!

IVO (*zadušenim usklikom, nazaduje. Za sebe*): On!...

JELE (*u strahovitom čudu zgrčila se sva do prozora. Za sebe*): Smiluj mi se, Gospodine!

NIKO (*skinuo kapu s glave*): Oluja će mi razbit brod, ako ga ne privežu na kraj. - Živine! vezali ga ni da je barčica!

IVO: I Vi ste došli amo!

NIKO: Govoru mi da valjaš za desetoricu!

IVO: Ima li koga na brodu?

NIKO: Ne znam! -

PAVO: Zaludu, meštre; svi su naši mnrari na kraju da pomognu. More je uzavrelo kako gora - sve leti, sve nosi...

NIKO: Dat ću ti što hoćeš ako ga privedeš na kraj!

IVO (*mrko*): Ja ti ne poznaj broda!...

NIKO: Ja ću s tobom.

JELE (*kao gori, za se*): Ah!

IVO (*gledajući ga u lice*): I niko drugi?

NIKO: Ne, niko!

IVO: Služi li ti alata?

NIKO: Donesi sjekiru, kliješta, gvožđa, sve što hoćeš. - Potreba je od svega.

PAVO: Valjat će *sikuro* da razbijemo *arbule*.

IVO: Uputite se. Evo me!

JELE (*za sebe*): Suđeno je!

NIKO: *Bravo!* Junak si.

PAVO: Idemo zazvat *pilote*. (*Izlaze obojica. Čuje se opet divlji dah oluje, dokle Ivo hitro ne zatvori vrata*).

POJAVA ŠESTA

IVO i JELE

IVO (*zaustavlja se, slušajući njihove korake, kao zamamljen od prejake svjetlosti*): Ko mi ga šlje? Vrag oli...

JELE (*digla se s prozora, pa se neviđena polako šulja do vrata*): Anđeli Božiji! Svi ga sad zakri-
lite!

IVO (*pošô u svoju sobu, ter odma do vrata uzeo i donio kaučuk i fenjer koji užiče u sobi*): On i ja, i niko drugi! (*Uzeo je do komina sjekiru*). Sjekira je tu - oštra kako britva. On je rekô da je donesem. (*Razgleda se naokolo*). Ko zna! - Služit će i nož. - (*Našao je nož na trpezi; stavlja ga u špag. Sijevanje. Podigne glavu, pak ide do prozora*). Crno, kako u grobu! - Brijeme je za sud božiji. (*Razgledavajući se naokolo, muklim smijehom*). Ha! ha!... more proždire - more čisti sve... (*Uzimalje fenjer, kaučuk i sjekiru*). Navuć ću se doli. Da me ne čuje! (*Hoće da izide, ali ugleda majku koja stoji nepomično, skrivajući izlaz. Ona je slijedila sa užasom što Ivo spravlja. Ivo se trgne, iznenađen i zlovoljan*). Tu si!

JELE: Će ćeš?

IVO: Zovu me da vežem brod.

JELE: Na brodu bit će ljudi.

IVO: Ljudi oslabili, a šteta velika.

JELE: Viša - ako to pođeš!

IVO (*nestrpljivo*): To su moji posli...

JELE: Bili bi tvoji da te ne vodi zloća. -

IVO: Ti ne znaš što govoriš.

JELE (*zgrabila mu fenjer iz ruke, ta ga podigla do lica mu, probadajući ga pogledima*): Ti ideš er će on sam s tobom do broda.

IVO (*istrigne joj fenjer, ter osorno ide prema vratima*): Dodijala si mi! - pušti me! -

JELE (*zatrčala se do vrata, da mu brani izlaz*): A ti prođi - ako ti basta!³⁰

IVO (*stavlja fenjer na tle, baca kaučuk, pak gnjevno, pridušeno, skoro brutalno*): Digni se otrole!... tako ti!...

JELE (*kao gori*): Otkad u ovoj kući ima ubojica?!

IVO (*planuvši*): Lažeš! - Ubojica je on, ubojica moga života. - Oh! Digni se, digni se... da te ne tegnem, majko! -

JELE (*baca mu se oko vrata u skrajnjoj mucu, te ga vodi usred sobe*): Ne - ne, ti nećeš iziti dokle sam ja živa. Ivo, sinko, sunce moje! - ostani s majkom, na dvoru je pakô. - (*On hoće da joj se istrgne*). Ne - Tako ti majčinoga mlijeka! - Ostani, sinko, u kućici našoj - u raju našem. (*Spuzla se do tli i uhitila mu koljena*). Za muke Gospodinove, ne bježi, sinko, u crnu noć!

IVO (*neodlučan, diže majku*): Što si se smela? - Muči - vratit ću se! - - -

JELE (*zagrljena oko njegova vrata*): Neka se topi brod - neka pođe sam - doć će i njegov čas: ali ti, moje dijete, ti...

GLAS (*iz daleka*): Meštre Ivo! -

IVO (*istrgne se od majke, pak zgrabi sjekiru što je ostavio do stolice*): Čuješ li? zovu me. - Žene je strah, a ne mene.

JELE (*zalećela se do vrata i raširila ruke kako raspelo*): Ti nećeš iziti.

IVO (*do nje muklo*): Zašto ga braniš?

JELE (*kako na križu*): Er si mu sin!

IVO (*pada mu odjeća i sjekira; on ostane glupim, rastvorenim zenicama i ustima, pa nazaduje od majke kako od kakvog strašila*): On - moj... (*Vrisnuvši*). O! ne - ti lažeš - ti hoćeš da ja ostanem. (*Zgrabio majku i doveo ju je u sredinu, ispitujući joj lice pogledima*). Majko! - majko! - ti si sad crnja od ove noći!... Govori... reci - ti nijesi udovica...

JELE (*blijeda i tvrda kako hrid*): Ne!

IVO: Dakle? - On ti je muž?...

JELE: Ne!

IVO (*pušta je iz ruku, pa rukama u kose kao izvan sebe*): Ti... ti... ti si njegova...

JELE (*kao gori*): Začeh te š njime u grijehu - i više ga nigda ne viđeh!

IVO (*strašnim usklikom*): Ah!... gade... gade! (*Pada do stola, pa skriva glavu u laktima. - Oluja zavija i drma kućom. - Ivo strahovito plače*).

JELE (*stresla se i došla do njega. Nadnaravnom hrabrosti, ali priprosto, duboko, izrazito, kao da se sve njezino biće izljuje u skrajnjoj žrtvi*): Je li, sinko, ovo smrtni čas - oli spasenje - ne znam. Samo ćutim - da sam na križu propeta - i da si ti sad - moj skrajnji sud. Da ti rečem da sam ljubila, kako Anica tvoja, mladića dobra i poštena - slagala bih. On je bio samo mlad i - lijep. Ja? - Dobra, ludna, sama s bolesnom majkom. Jedanput donio mi prsten i rekô mi: Sad smo vjerenici. (*Zgraža se, pak tiše*). One je noći on ostô sa mnom. (*Pauza. Vjetar jauče. Jele prodrhnu, pak nastavi još tiše, još bliže do Iva, koji se ne miče*). Grijeh je moj bio grk kako pelin. Sve sam nešto čekala i strašila se. I došô je čas kad mi ribar donese njegovu knjigu: "Pozdravljam te - idem u Ameriku; - zaboravi me!" Što se sa mnom dogodilo - ne znam. Našli me na pola mrtvu na tlima. Osmi dan probudila se i zazvala: "Majko!" - Ona mi ne odgovori. - Bili su je ponijeli ispod čempresâ!... (*Pokrije lice rukama, ali samo za čas*,

---

³⁰ *ako ti basta* - ako smiješ, ako se usudiš

jer odmah nastavlja sve to dublje, odlučnije, izrazitije). U to si zakucio ti u utrobi mojoj - ti, dijete sramote, dijete jada, dijete plača - moje dijete. Kad sam ozdravila, prodala sam kucicu, pošla u Konavle, bježala kako živina da me niko i ne vidi. - Svijet ne prašta djevojačke grijeh! Pretužni - a preblaženi čas kucne. Ti si došo na svijet, a ja se navukla u crno da te ljudi ne prokunu. Bila je noć ekvinocija - kako danas, kad sam poslušala paroka i pribjeglja u ovi naš mali, skriveni porat. - Eto dvadeset i sedam godišta... što si... majčin sin. Za tebe moje molitve, moje suze, moji žulji, moj glad - za tebe sve! Iz prsi ove grešnice isisô si sve što je u meni još bilo poštenja i straha božijega. Moje si dijete - samo moje! Iz krvi, iz utrobe, iz plača moga, a... ono što si sad bio zamislio... došlo ti je znaš otkle?... (Tiho do njega). Iz njegove lupeške krvi!... (Srvana; ledeni je znoj probija). Sad znaš sve, kako Gospodin Bog; - sad pođi - bježi - ubij ga! (Pala bi, ali ima još snage, da se uhvati za stočić i ostane uspravljena. Bljesak i jecanje vjetra)

IVO (ustaje, mrk, nesmiljena lica. Pogleda majku, pak nehotice nazaduje, kao da je se zgraža; zadušeno): Zašto si mi otkrila svu tu sramotu?

JELE (gledajući ga neprestano): Čio si ubit čovjeka!

IVO (kruto): A ti si ubila mene! (Nesmiljeno). Ubila si sram i čast i moj poštenu trud! Zadušila si sve što je dobra u mojoj duši... ubila si - - ubila si mene!

JELE (u čudu, u strahu, u neizmjerne hlepnji): Ivo moj! - majka sam! - - majka od sedam bolesti! - Ah! govori, govori... tako ti križa Božijega - reci samo riječ...

IVO (suludim pogledom r'ovajući se s njome): Čuješ li more? - zove me; - onamo je sad moj život - moja duša! - -

JELE (grčevito oko njega): Majka sam, majka! O! Samo jednu, i spaseni smo...

IVO: Ne mogu, ne! - More će očistiti vas ovi gad. - (Istrgnuvoši se). Nadvor iz ove sramote - nadvor! - (Pobjegne kroz srednja vrata).

POJAVA SEDMA

JELE (sama. Čim je Ivo otvorio srednja vrata i pobjegao - oluja rastvori prozor, a urnebes mora, vjetra, bljeska i grmljavine uđe u sobu da je raznese. Svijećé se na kominu udunu, vatra zaprska. Kroz prozor ulazi slap morski koji poplavi skoro cijelu sobu. - Kulminacija ekvinocija. - Čuje se daleko zvono i lelek ljudi na škaru. - Jele ostala, čim joj Ivo pobjegao, kao od kamena, zatim objema rukama obuhvati se za sijedu glavu. Hoće do vrata ali vjetar joj diže glas i dah. Teturajući, boreći se sa urnebesom koji je bacio sve što je naokolo stalo, dođe do rastvorenih vrata, ter užasnim urlikom, tako da nadviče razjarenu prirodu, rukama protegnutim prema crnoj noći, zove): Ivo!... Ivo!... Ivo!...

POJAVA OSMA

VLAHO i JELE

VLAHO (*ulazi s lijeve*): Jele! Jele! - što je to?... Jele!

JELE (*čula ga je. Okrene se, te ga ugleda u plamenu bljeska. Kao mahnita dotrči do njega, te ga dovuče do sredine. Bijele kose lete u oluji*): Dođi! Dođi! Noćas ćeš viđet i ti, slijepče! Pobjegô je, znaš, pobjegô! - ostavio majku mučenicu - zgadila sam mu se ja... ja...

VLAHO (*ogrli je, kao da je hoće obraniti*): Ti snijevaš, Jele!... spomeni se Boga!

JELE (*kao gori*): Neću... neću! Moje riječi pretvaraju se u prokletstvo. Ne vidiš li da je nevjera došla, raznijela mi kuću, odnijela mi sina!? Razumiješ li? - sina! A znaš li zašto me ostavlja? Er sam ga nosila u utrobi brez blagoslova. - Ha, ha!... zato, zato!... (*Sasvim izvan sebe, pokazujući oluju, koja ja raznijela svu sobu*). Čuješ li kučku kako laje u crnoj noći?!...?!... Ona je!... Ona! - Oh! - - - Neharnos, neharnos - pusto joj ime! (*Pada kao mrtva ne tle. Vlaho dotetura do prozora, silomice ga zatvori, zatim pođe do vrata, zaključa ih, pa, tapkajući sve naokolo, dođe do Jele i podiže je brižljivo, milo*).

VLAHO: Jele... dig' se! - Valja noćas molit za pomorce!...

JELE (*ustaje polako, pak razgleda sve naokolo, a lice kao da je izgubilo svaki trag spominjanja. Oluja šumi udaljeno, zadušeno. S velikim smilovanjem*): U! jadni - jadni! - Sami usred mora! (*Ide polako do komina, i oči plamte u nevid*).

VLAHO (*prodirljivo*): I oni nemađu nikoga - i oni su ostavljeni - i oni sad umiru u prevelikoj mucii.

JELE (*sveđ kao u snu; užegla je svijeću do komina*): Jadne im majke! Koliko ih sad prede crnu vunu!... (*Zaboravljeno*). Valja užec i svijeće za pomorce; je li, Vlaho? -

VLAHO: Jes, moja jele.

JELE (*tiho, užize uljenicu, koja visi pred Gospom na zidu, pak stisnutijeh, bônijeh usana klekne ispred slike, ter govori molitvu dubokim glasom, automatski, izgubljenim pogledom*): "Marija, majko Božija, zvijezdo mora". - (*Zaboravlja riječi. Nemirno, zdvojno*). Ne... ne... - nije ova...

VLAHO (*blizu nje, nadovezujući joj prodirno izgubljene misli*): "Čuvaj, pomozii!..."

JELE (*kao gori, slijedeći trak svjetlosti*): Jes! jes! "I pomorca na moru - i sužnjika u sužnjici - i nevoljnika u nevolji - i starca u starosti - i nejaka u nejakosti - - i - i - -" (*Drščući, pak prema slici, kao da će misao odatle briznuti. Šapćući*). O!... reci... jednu samu...

VLAHO (*kao gori*): "A ko je junak u tuzi i nevolji!..."

JELE (*vapajnom molitvom koja brizne iz probuđenih uspomena*): "...da bi se tuge izbavio - i - majci vratio." (*Otvorila su se vrata. Ivo uljegô slomljen, mokat, blijed. Kad čuje molitvu, zaustavio se do praga*).

IVO (*poniknuto, duboko*): Amen!

JELE (*zadrhtala, uspravila se, pa se obrnula. Ugledavši sina, usklikom protegne ruke prema njemu, ali, došavši mu blizu, nazaduje pa nehotice prigne koljeno, šapćući*): Prosti!

IVO (*zatrči se do nje, pa, raširivši ruke, uzdigne je te velikim glasom zavapi*): Majko moja!

JELE (*pada mu u naručaj, i oboje silno proplaču, držeći se zagrljeni. Vlaho klekne i moli tiho u zakutku. Oluja se gubi u daljini*).

Zavjesa polako pada.

PRIKAZA ČETVRTA

Šumski, bregoviti kraj sa crkvicom sv. Nikole na hridi. Crkva je u romanskome stilu, a okružena je gordim čempresima, između kojih se vidi tamni zadak maslinove šume i borâ. Tik do crkve na desnoj strani pozornice malo groblje, zarašćeno brštanom, rusmarinom i divljim ružama. Ploče su grobova tamnosive, starinske. Na lijevu dižu se iz dubina morskih visoke hridi, pune vrijesa i agava. Ispod njih kamenita, niska sjedala. Kroz zarez brda i čempresa vidi se daleki rub malakitne pučine. Na kraju se stislo zelenilo brijega i stabala, otkud slazi puteljak u nevid. Sunce sjaje, a nebo tamnomodro.

Prije nego se zavjesa digla, nevidljive orgulje uzdišu kratko preludije. To ima da naglasi svakome da je u crkvi sv. Nikole "blagosov". Na koncu zazvoni iza zavjese zvonce dugo, svečano kao sveđ na "podizanje"; orgulje se gube malo po malo, a zavjesa otkriva polako predio. Ispred crkve ljudi i žene kleče i mole, a Vlaho Slijepi baš prestaje da zvoni. - Do grobišta naslonio se grobar na motiku i skinuo kapu. - Čim je zavjesa sasvijem podignuta, prestaje muzika. Ljudi ustaju i narod počinje izlaziti u raznijem grupama, tiho i pobožno, iz crkve.

POJAVA PRVA

PAVO, KATA, MARIJA OD POSTE, VLAHO SLIJEPI, GROBAR, ŽENICE, MLADIĆI,
DJECA, MRNARI, PUK, zatim JELE i IVO

PAVO (*izlazeći s Katom i s Marijom iz crkvice, zaustavlja se ispred Vlaha koji je dospio zvoniti*): Nigda ljepše funcijoni, Vlaho!

KATA: Pribrojila sam 72 svijeće na velikomu otaru.

MARIJA: Vidi se da ti je kanulo u špag i zlata iz Amerike.

VLAHO: Sve se pritvorilo u blagoslov za naše putnike. (*Ulazi u crkvu*).

KATA (*silazeći niz pozornicu s ostalijem narodom, Mariji*): A jesi li viđela Jelu?

MARIJA: Ajme, ne govori! - Sve mi se privrnulo.

PAVO: Psst! to nijesu naši posli. Ivo ide za malo, pa će se vratit po majku.

GROBAR (*naprtivoši grm šušnja na pleća, govori djetetu između grobova*): A sad homo! Drugi put kad dođeš, valja da naučiš legat velika i mala slova. - (*Slazi s grobišta noseći motiku u ruci*).

MARIJA (*grobaru*): Nu ti Antuna iz njegove baštine!

GROBAR: Očistio sam je od "ekvinocija"!

MARIJA (*grobaru*): A je li ti što slomio te tvoje čemprese?

GROBAR: Slomio?!... Da? Očistio im je samo suhe grane.

KATA (*gledajući čemprese*): Sve što hi više gledam - činu mi se sve to viši - sve to crnji!

GROBAR (*gledajući ih blaženo*): A kako ne bi?!... Usadio sam im u žilama toliko čeljadi! - S vragom! valja nešto da iznikne. - E! e!... a sad... (*Ostavlja motiku na sjedalu kraj grobišta*). Eto ti tu! - Neka me čeka! - Imam sutra kopat nešto groba za siromahe, a sad - *adio!* (*Odlazi s djetetom za ruku*).

KATA (*umukla, pak se u nj zagledala*): Bože prosti - reklo bi se da je sretan!

MARIJA: A zašto ne bi?! - Crv kô crv! -

PAVO (*Kati i Mariji*): Eto Jele! - pomozite joj!

KATA i MARIJA: O! Jadnica! (*Jele i Ivo izlaze iz crkve, Ivo je u tamnome odijelu, s pomorskom kapom na glavi. Jele nekako u svečanijem odijelu. Oboje se drže za ruku u. Mučaljivi, mirni slaze niz skaline. Kata i Marija idu im u susret, pak se rukuju s njome*).

PAVO (*Jeli u šali, ali ganut*): Coraggio, Nina; pazienza, Carolina!³¹

JELE: Ne straši se, Pavo. Ko čuti, čuti do kraja! (*Pavo se odaleči sa ženama*).

IVO: Viđi, majko, da prinesu stvari na brod. Ja imam još uzet karte.

JELE: Idem, idem. - (*Vraća se, pa ga uzme za ruku, gledajući ga mirno u oči*). Ivo!...

IVO (*smiješeci se, a milujući majku*): Sveđ isto pitanje - isti strah, je li? Ne, majko - ne! Nevjera je prošla, a zima je - tu, vedra, hladna i tiha, kako naša volja. Brijeme je došlo da zgradimo novu kuću...

JELE (*nemirna, tiho*): A zašto ideš s njegovijem brodom?

IVO (*porugljivo*): Zove se "Sloboda". (*Tiše*). Ne straši se, majko. Sve sam zaboravio. (*Smiješeci se*). A znaš li i kako ću te privezat do Amerike? Uzet ću kartu i za tebe i pridat ću ti je da budeš sveđ spravna kad te zazovem! (*Vlaho izlazi iz crkve i zvoni*). Što je to?

JELE: Netko je umro?

SVI (*približe se do crkve, ispitujući*): Što je? Što to klecaju? (*Otvore se crkvena vrata*).

POJAVA DRUGA

PAROK, STARCI i PRIJAŠNJI, zatim ANICA i FRANO

PAROK (*izlazi iz crkve, dohodi do skalina, okružen starcima, ter glasno govori*): Po starijem zakonima ove slavne dubrovačke zemlje neka znadu svi, veliki i mali, bogati i tužni, svi koji trpu nepravdu i vapu milosrđe, da je danas osmi dan iza Sv. Mihajla - Dan Božijega suda.

STARCI (*u žamoru*): Danas je, danas! -

PAROK: S pomoći Gospodina Boga, sudit će starci ovoga puka svakomu, bilo u životu, bilo u smrti, bilo u pravdi, bilo u krivdi. Ko kuca, otvorit će mu se - ko pita, dat će mu se.

---

³¹ *Corragio, Nina; pazienza, Carolina!* (tal.) - Samo hrabro, Nina, strpljenja, Carolina! ("komična rečenica kojom se hrabri nevoljnika" - Vojnović)

STARCI (*oko paroka*): Amen! (*Parok i starci ulaze u crkvu i zatvaraju vrata*).

VLAHO SLIJEPI (*slazeći niz skaline iz crkve*): Jeste li čuli? Tu ne služi ni *đandarama*, ni *avokata*, ni *žbira!*³² - (*Smijeh*).

PAVO: Jedino je još to što nam je ostalo od stare slobode.

JELE (*Ivu*): Da smo pitali sud u našoj tuzi?

IVO: Ne služi, majko! Osudili smo se mi sami. (*Ugleda Frana i Anicu, koji ulaze s desne*). A!

JELE: Što ti je?

IVO (*muklo*): Vidiš! - došla je! -

FRANO (*Anici, skoro porugljivo*): A sad - *liberamente* možeš ga pozdravit! (*Odalečuje se s mladićima*).

JELE (*Ivu*): Budi joj milostiv!

IVO (*Jeli*): Je li ona bila sa mnom?

MARIJA (*Kati i Vlahu*): Kad vidim onega staroga, ja bih mu još nešto poslala...

VLAHO: Možeš rivalsu! (*Smijeh. Jele im se približila*).

ANICA (*u strahu, tužno, hitro, približila se Ivu i stavila mu dršćući ruku na rame*): A meni - ništa?

IVO (*nazaduje nehotice, nešto u jedu i u žalosti*): Došla si da mi se rugaš!

ANICA (*u velikoj tuzi*): A što ću?! Slomio me er sam slaba.

IVO (*muklo*): Reci: "Draže mi je zlato, nego poštenje"!

ANICA (*zgraža se i sakrije lice rukama*): Ah!...

MARIJA (*dotrčala, pak je drži, da ne padne*): Ajme! ćerce!... (*Ivu muklo*). Hoćeš li je ubit?...

DJECA i MLADIĆI (*trčeći i vičući odozdo*): Evo ga!... evo ga!...

POJAVA TREĆA

NIKO i PRIJAŠNJI

NIKO (*ulazi iz sredine, a za njime rulja čeljadi. Veseo, zapijehan*): Ala mi posla! - Da ga sad vidite! - *Caramba!* - čini se *vapor Lojda*. (*Dijeli biljete*). Eto vam, djeco!... A sad brzo! - Sve je spravno. Stavio sam vaš *bagalj* u *štivu*. Ne manjka ni *bokun!* - Ukažite *biljete* kapetanu... pa eto vas tu. Za *kvarat* ure i vi ste se uputili!...

MLADIĆI (*zapjevaju, pak odlaze pozdravljajući*): Oj!... - Oj!... (*Čuje se tihi lelek rodbine, pak svi odlaze na dno*).

IVO (*približio se mirno Niku, s rukama u špagu*): Bit će Vam rekô *gospar dum Mato* - i ja ću u Ameriku!

NIKO (*ugledavši ga, posprdno*): Ah! ti si, meštre! - *Ma bravo!* Imam ti još zafalit što si me one noći pomogô! Eh! ako ste svi taki junaci...

---

³² *Tu ne služi...* - Tu nisu potrebni ni žandari, ni advokati, ni agenti

IVO (*kao gori*): Jedva što ste pošli, ekvinocijo mi je raznijelo kuću.

NIKO: A meni je bacilo brod na kraj. (*Osorno*). To je, kad se čovjek uzda u take... *Dunkve!*... Ideš - a đe?

IVO: U San Frančisko.

NIKO (*piše nešto u bilježnici*): Sam?

IVO: Daj mi dva biljeta: - za mene i za majku.

NIKO (*pišući*): Meštar Ivo - a? Kako se zoveš?

IVO (*prosto, skoro nehajno*): Piši: Ivo Ledinić i majka Jele, pokojnoga kapetana Paska ći.

NIKO (*trzne se. Ruke mu zadrhtale. Polako podiže glavu, blijed, presenećen. Dug, strašan pogled. Zatim zadušeno, gledajući ga u lice*): Ti... Ti si?!...

IVO (*kao gori*): Jelin sin.

NIKO (*muklo, tik njega*): Lažeš!

IVO (*zgrabioši ga za ruku, još tiše*): Reci još jedanput!...

NIKO (*trzajući se da izvadi ruku*): Gledaj dobro! - Ti ne znaš! - -

IVO (*prezirno mu odrine ruku, a sveđ poluglasno*): Zafali Bogu da znam!

NIKO (*grčevito razdere dva biljeta iz bilježnice, pa u velikoj smetnji*): Zašto ideš?

IVO (*muklo, oko u oko*): Idem - da me ne uvedeš opet u napas! (*Istrgne mu iz ruke biljete, pa se polako i mirno odalečuje*).

NIKO (*gledajući ga neprestano, pun gnjeva, za sebe*): On je! - on! -

FRANO (*za sebe*): Da mu je što rekô!

GLAS (*iz daleka*): Ko je od broda, neka se miče. (*Žamor puka. Pavo, Kata, Marija, Vlaho ulaze, prateći Jelu*).

JELE (*pada u naručaj sina, zavapioši*): Ivo moj! (*Jele odlazi, držeći zagrljena sina. Svi je prate. Sam Niko ostade nepomičan, gledajući taj rastanak. Frano mu se približi, ter veselo lupka štapom o zemlju*).

NIKO (*mrko i zlobno*): Da ga zadržim? Ne! - Ubio bi me! (*Hoće da ide na dno, pa se zaustavlja*). Neka ide! (*Ode s desne*).

POJAVA ČETVRTA

JELE sama, pak ANICA

JELE (*ulazi odozdo skoro trčeći. S' rovana je u velikoj nutarnjoj mucu. Došla je do sred raskrsnice, pak baca pogled pun molitve na crkvu. Čuje se još slabo pjevanje putnika, koje domalo sasvijem prestane. Jele došla do zida, odakle se vidi more, i tu se nasloni, uzdahnuoši duboko*): Ah! - Ne! - nijesam više mogla! Još čas - pa bih bila zavikala: "Ma ne vidiš, Ivo, da mrem?! - Ostani!" - (*Skrije za čas lice rukama*).

ANICA (*zamotana u nešto ubručica, s malim zamotkom u ruci, dolazi s lijeve, trčeći u strahu i razgledavajući se sve na okolo*): O! - Bože moj! - hoću li doć na brijeme?...

JELE (*se obrne, ugleda je i zaviče muklo*): Anica!

ANICA (*prestrašena*): Jele! - (*Hoće da bježi, ali se predomisli i najedanput obrne se neizrecivim, blaženim posmijehom*). Što ćeš, Jele, da ti rečem sinu?

JELE (*začučena*): Ivu? - (*Stavi se, usklikne i zgrabi Anicu*). Ti bježiš! - -

ANICA (*muklo, a sve hitro*): Jes!

JELE: Š njime?

ANICA: Rekô mi je da volim zlato nego li poštenje!...

JELE (*u velikoj uzrujanosti*): Svijet će te pripoznat!... - uhitit. - A jadan ti ćaće?!... O!... dijete moje!... promisli - promisli...

ANICA (*očajno*): Promisli ti da ću do osam dana biti Nikova žena!...

JELE (*usklikom*): O! to pak ne! (*Diže sa sebe mahramu i šal što je pokrivaju, pa preoblaćiva Anicu*). Evo ti moje haljine! - Ne, neće te poznat! - Trči, bježi, docna je. Išti Mariju; ona će te uvuć u brod. (*Hitro*). A! da ne zaboravim... (*Vadi iz njedara kartu od prolaza*). Ukaži Ivu ovo i reci mu: majka me poslala. (*Poljubi je žarko*). Trči... bjež!...

ANICA (*trči do dna, pak, prije nego nestane*): Majko! - bit će ti sretan! - (*Ode trčeći*).

POJAVA PETA

JELE, pak NIKO

JELE (*uzrujanana, uznesena, hoće hrlo da siđe niz pozornicu prema strani, odakle se more vidi*): Bože moj!... samo da dođe na brijeme! - - - (*Ugledavši Nika koji dolazi s desne*). A! - sad i on?!... (*Nazaduje, piljeći mrko u Nika*). Pa neka! - Danas ili nigda! -

NIKO (*uljegao nekako smrknut. Sve nešto traži. Htio bi na dno, ali Jele mu je na putu. Pripoznao je pa se zlovoljno, naglo zaustavio. Prezirno, izazovno*): Ha! Će su ti danas prokletstva, Jele?

JELE (*izlazi polako, podbočena, a posprdnim smiješkom*): A što će mi više, kad hi je uslišô Bog?!...

NIKO: Svekolike?

JELE (*triumfalno, naglo*): Svekolike!

NIKO (*približi joj se sasvijem, pa zlobnim izražajem, a rukama u džepu*): Čujmo, *dunkve!*... Ta tvoja osveta... Će je?

JELE (*pokazujući pučinu*): Tamo!

NIKO (*nešto ga kosnulo, pa lice u lice, brutalno*): Manje ćakulâ!... to hoće rijet?...

JELE (*riječ po riječ, tik do uha mu*): Hoće rijet, da Bog ne plaća svake subote!... Hoće rijet i to, da ćeš s te hridi - tu - viĊet do mala tvoju "Slobodu" krcatu moje sreće!...

NIKO (*bljeskom gnjeva, razumio je, pa zaviče*): Ah!... Anica!... pobjegla je?!...

JELE (*u jedan hrepet strahovitog smijeha, koji odjekuje po svemu kraju, kao Hosana slavlja*): Jes!... jes!... pobjegla!... Ha! Ha! Ha!...

NIKO (*onijemio, prekrstio ruke, zagledavši se u Jelu*): I ti se smiješ?!

JELE (*u neobuzdanome, skoro nečovječnome veselju*): Smijem se!... smijem!... i još tebi u facu!... Ha! ha! ha!... Promisli samo! - Vas život u strahu, u tuzi, u jadu - pa sve te sramote,

siromaštva, plač - brez kraja ni konca! - A sad?!... O! ne!... ti ne znaš što je lijepa, što je zdrava, što je velika ova rados siromaha koja ti se smije - koja se ruga tebi i tvojijem gnušnjem, lupeškijem milijunima! - - -

NIKO (*kao gori, a lice mu sve više potamnijelo*): Ah! - *Dunkve* tako!... *Bravo* da!... Ma... (*približio joj se, pa je zgrabio za ruku*)... ma... ako hoćeš da gledam osvetu tvoju, valjat će da i ti dođeš do pôrta sa mnom, da saznaš ko će se vratit do koji dan ovamo, vezan, u tamicu...

JELE (*protrnula od užasa*): Ne!... ne - ti nećeš to učinit!...

NIKO (*kao gori*): Ne?!... *Anzi*, vidiš!... hoću da *subito* prijavim oblasti ko krade djevojčice u bogatog oca... (*Hoće da je vuče za sobom*). Ha! ha! - dođi!... dođi!... bit će sad pravoga smijeha, ti, jadna osvetu siromaha!...

JELE (*pala na koljena ispred njega, u velikome strahu*): Ah!... Nemoj, Niko! pušti ga!... pušti!... Eto - ubij mene - ma neka on bude sretan...

NIKO (*trgnuo se nad njome, pa joj baca zloću u lice*): Ne! - Hoću da mu se bezočne oči isprid mene prignu! (*Jele se malo po malo podigla, pa nazaduje do grobišta praćena nesmiljenom njegovom prijetnjom*). Ha! ha! Nijesi li ti sama rekla da mi je sin?... I jes!... jes!... pripoznô sam u njemu tu moju prokletu krv!... Pa zato... baš zato hoću da i on bude što i ja: Hala!... Hala!...

JELE (*teturajući natražice pala je na mirac grobišta i s objema rukama tegnula hladno gvožđe položene grobarove motike. Plamen krvi potamnio joj vid. Neviđena zgrabi oruđe i drži ga skrivenu pa, kad je došao Niko sve do nje - ona se podigla strahovita, al mirna i torda, pa tupim, dubokim, udesnim glasom*): Tako ti Gospodinove muke! Je li ti to zadnja, Niko?...

NIKO (*hoće baš da je zgrabi*): *Altrocchè!* zadnja... i prizadnja, Jele!...

JELE (*kao munja, zamahnula motikom, pa ga pogodila posred glave*): I bila ti taka!

NIKO (*zaurliče i pade na zemlju mrtav*).

JELE (*podigla opet motiku, pa ostala nad njime kako anđeo osvete. A najednom baci je daleko od sebe i prigne se do njega, pa bijesno*): Tako!... tako!... umri! - - (*Slijedi požudnim, groznim zadovoljstvom zadnje trzaje Nika*). A!... i ti se, dakle mučiš!... (*Ustajući naglo*). Oh! - pravedno je! - - (*Prodrhne, prođe rukama preko čela, pa se u tišini zanijemljene naravi osvoješćuje*). Ja?!... Ja?!... (*Ugleda Nika, vrisne i bježi od užasa*). Mrtav?... Ne!... nije... nije... (*Trči, kao da je mrtoac slijedi, sve do crkvice. Pomamno lupa na vrata*). - Otvorite!... čujte me!... (*Vrata se otvaraju, i ona u silnome strahu uhvati konop i počne zvoniti zvono*). Ajme!... pomozite! ljudi Božiji!... pomozite! - - -

POJAVA ŠESTA

FRANO i PRVAŠNJA, pak SVI osim IVA i ANICE

FRANO (*dohodi hrlo s lijeve. Vas u čudu*): Ko zove Božiji sud? - (*Ugledao Jelu*). Jele?... ti!

JELE (*slazi niz skaline, a pogled, pun strahote, viri tamo, gdje leži Niko*): Muči!... Da me ne čuje Ivo!...

FRANO (*vidi mrtvaca. Kao gromom ošinut, vikne*): Niko!... (*Jedva mu se približava, vas drhtav i pristrašen*). Na zemlji?!... Vas krvav!... (*Opazivši da je mrtav*). Strahote! - Mrtav! (*Prema Jeli u skrajnjem paroksizmu*). Ti?!... prokleta kučko!... (*Trči na donje raskršće i viče u sav glas narodu koji je već počeo dolaziti na poziv zvona*). Ubila ga!... Ubila ga!... (*Sa svojih strana vroi narod, a s njime Pavo, Kate, Marija, Vlaho. Ujedno se otvaraju vrata od crkve, otkle se pokazuje parok i starci*).

NAROD (*bučeći*): Što je?... Ko zove sud dobrih ljudi? - Jele?! -

FRANO (*kao gori*): Ubila ga!... eno... eno... gledajte! - Mrtav je Niko!...

NAROD (*velikim glasom*): Ubila Nika!... Majko Božija! smiluj nam se!... Prebila ga kako vola!...

JEDAN MRNAR (*trči odozdo vas zapijehan, pa sve do Frana*): Gosparu!... Ajme!... pobjegla Vam je s brodom Anica!...

FRANO (*brez glasa, brez daha*): A! Pobjegla?!... (*Prema paroku*). I to... i to je učinila ova prokletnica!... (*Hoće da na nju navali, ali ga zadržavaju susjedi*).

MARIJA (*Franu*): Lažeš, kapetane! - spasila se od tebe, da ne umre kako i pokojna joj majka! - A ja... znaš... ja, ona od poste,... poslala sam ti je *per rivalsa!*

FRANO (*u silnome gnjevu, jer ga drže sa svojih strana*): Zmije!... Živine!... Ubojice!... Puštite me! - -

NAROD: Na se!... Mučite!... Sud dobrih ljudi neka govori!...

PAROK (*ulazeći sa crkvenijeh vrata, Jeli*): Ispoviđi tvoj grijeh - nesretna dušo! - -

JELE (*sama usred svijeta, klekne ispred paroka, poljubi zemlju i govori duboko, skoro bešćutno*): Ispovijedam se Bogu svemogućemu i vama ljudima dobre volje! - Ovi čovjek što tu leži, privario me u mladosti, mučio u starosti, pa još u skrajnji čas ćio zatvorit kako lupeža i ugrabit mu dragu... njemu - Ivu - sinu svome!

SVI: Ivo mu je sin?! - Strahoćo!...

JELE (*kao gori, prodirno*): Tako mi sunca Božijega, zato, i za ništa drugo, ubila sam Nika Marinovića - a vi, braćo, sudite kako zakon pita! - (*Poljubi opet zemlju, pa ostane klečeći*).

FRANO (*planuvši*): Kamenujte je!... kamenujte!...

NAROD (*silovito, uzburjano*): Muči! - Judita je ovo! - Krvnik je bio! - Otole!... Otole!... Ponesite ga! - - proklet će vam zemlju!... (*Nekolicina naprtila mrtvo tijelo, pa ga nose iza grobišta*).

PAROK (*dolazi naprijed, prekrstivši se. Svi se otkrivaju*): U ime Boga i svetoga Vlaha, sudimo danas da je žena ova u pravdi Božijoj ubila krvnika za čast i sreću djeteta svoga! Za to neka žive! (*Žamore sve ženice oko Jele, koja skoro malakše. Frano kao bijesan bježi s lijeve*). Ali vječni zakon da ubistva nema, hoće da svaki grijeh nosi za sobom pedepsu. Za to ja te pitam, Jele, možeš li s tijem rukama što su kalale Nika,... zagrlit mu sina?

JELE (*sva protrne i zgražanjem nehotice plane*): Oh! Ne!...

NAROD (*muklo*): Ah!...

PAROK: Riječ tvoja - osuda tvoja. (*Jele vrisne. Snaga je ostavlja. Mare, Kata, Vlaho, ženice - svi su oko nje i tješe je*).

JEDAN MRNAR (*uspjet na hridi, zaviče*): Eno broda!... Pozdravlja svetoga Nikolu! (*Čuje se daleko pucanje topa*).

NAROD (*trči do hridi*): Evo ga,... evo! (*Svi pozdravljaju rupcima, klobucima. Parok blagosiovlje s visine. Pucanje sve to dalje*).

JELE (*opkoljena i uzdržana od Marije, Vlaha, Kate, Pava, podiže se polako sva preobražena. Velikim pogledom gleda svakoga u lice, kao začuđena što je drže*): A zašto da ne vidim više nigda svoga sina?... Ubila sam zvijer, a ne oca! (*S užasom, ali sve to uzvišenije, gordije*). Ko ste vi da me držite? - On je moj... moj... u tijelu i duši moj! - Ne vidite li da sam ga danas sretno povila?... (*Rve se sa svojom pratnjom*). Na se! Na se! - kad prohodi majka!... (*Sama se penje na hrid, dok je zapadni žar obasjava krvavim odsjevom*). Evo me!... evo!... u tebe!... (*Na vršku, ugledavši u daljini brod*). Ivo!... sinko moj!... (*Velikim vriskom protegnula ruke i ostala za čas kao kip, uzvišena i sama. Još jedan vrisak, i pada mrtva*).

NAROD (*sletio se oko nje*): Jele!... Jele!... viđet ćeš ga opet. - Jele!...

PAROK (*prignuo se nad njome. Pauza*): Hoće - gôri!... (*pokazujući nebo*).

SVI (*muklo pristrašeno*): Ah! mrtva! - (*Razne tugaljive grupe*).

Zavjesa polako pada.

RJEČNIK

abit (tal.) - odjeća, haljina
adio (tal.) - zbogom
almeno (tal.) - barem
altrimenti (tal.) - inače
altrochè (tal.) - i te kako
Amerikan - naš iseljenik koji dolazi iz Amerike
anci (tal.) - dapače, štoviše
andioski - anđeoski
anzi (tal.) - dapače, štoviše
arbuo (lat.) - jarbol, katarka
ardimenat (tal.) - drskost
avokat (tal.) - odvjetnik, advokat

babuština - gluposti, priče
bagalj (tal.) - prtljaga
banda (tal.) - strana
bark (engl.) - jedrenjak s tri jarbola
barkarijol (tal.) - vozač barke
bastat (tal.) - dostajati; *ako ti basta* - ako se usuđuješ
baština - imanje, zemljište, polje
bâtâ - batina
beleca (tal.) - ljepota
beškot (tal.) - dvopek
biljet (tal.) - putna karta
bječve - čarape
blanak (lat.) - klupa s naslonom nalik kovčegu, ujedno i sanduk za rublje
bokun (tal.) - komad
bôno - bolno
botiljica - bočica, staklenka
brebonjiti - gundati, brundati, prigovarati
brijeme - vrijeme
bulikan (tal.) - vika, vreva, gungula
bumbak (grč.) - pamuk
burđel (od tal. *bordello*) - vika, buka, graja

buro (gen. *burala*)- dubrovački oblik za franc. *bureau*, pisaći stol
butiga (tal.) - dućan
butižica - dućančić

caramba (španj.) - do bijesa! (španj. kletva)
cima (tal.) - konop kojim se veže brod
col tempo (tal.) - s vremenom

ćakule (mlet. tal.)- prazna pričanja, brbljarije
ćaro (mlet. tal.) - jasno (v. *chiaro*)
ći - kći
ćio - htio
ćućeti - voljeti

damašak (tal.) - damast, svilena, vunena ili lanena tkanina (naziv prema gradu Damasku); *damaškana kamera* - soba presvučena u damašku svilu
dekrepit (tal.) - obnemogao, oronuo, star
del resto (tal.) - premda, uostalom, inače
de profundis clamavi (lat.) - iz dubine vapijah (početni stihovi pogrebnog psalma)
di grazia (tal.) - molim, molim lijepo
dingač - prvorazredno krepko vino s poluotoka Pelješca
divertimenat (tal.) - zabava
djevojka - sluškinja
dogon (tal.) - došljak, protuha
donacijon (tal.) - darovnica
dospjeti - završiti, dokrajčiti, isteći
držanstvo - dužnost
dumnjača - bogomoljka
dunkve (tal. *dunque*) - dakle

đa (tal. *gia*) - uzvik bez određenog značenja: da, naravno, već

dentileca (tal.) - ljubaznost, otmjenost

ekvinocijo (tal.) - ekvinocij, ravnodnevnicica

emigracion (tal.) - iseljavanje

espresa - v. *rečepisa i espresa*

feda - smrtovnica

ferô - svjetiljka

fersata (tal. mlet.) - poplun, pokrivač

fiesta (tal.) - svečanost, blagdan

finalmente (tal.) - napokon, konačno

flajda - vrsta dugog kaputa

flok (lat.) - pramčano trokutno jadro

fortuno (gen. *fortunala*, tal.) - oluja, nevrijeme

fumati (tal.) - pušiti

funcijon (tal.) - služba božja, obred

funjestra (tal.) - prozor

furda (tal.) - fukara, okoš

garantiškat (tal.) - jamčiti, garantirati

gig (engl.) - vrsta elegantnog, dugog i uskog čamca

gomnar - nevaljalac, deran

gosparun - veliki gospar

granariz - riža

gus - tek, užitak

gustat (tal.) - sviđati se, biti po volji, dopadati se; *tako me gustaš* - tako mi se sviđaš

gvera (tal.) - rat; *mrnari od gvere* - mornari ratne mornarice

hala (tur.) - ništarija, gad

hi - ih

hrek - panj, deblo, stablo

hudoba - vrag; nesreća

imbrik (tur.) - bakrena posuda za kavu

in conclusione (tal.) - konačno, u zaključku, jednom riječju

Indijan - Indijanac

inglezi (tal.) - engleski

Inglitera (tal.) - Engleska

insomma (tal.) - ukratko, jednom riječju

introibo (tal. futur od *introire* - ući, ulaziti) - pristupna molitva

iskati - tražiti

julimbriš (tur.) - vrsta mimoze koja uspijeva u Dubrovniku

jupon (franc.) - donja suknja, podsuknja

kačuo - veliki kotao (nad ognjištem); *kačulić* - kotlić

kako - kao

kamara (tal.) - soba

kantati (tal.) - pjevati

kanjul, kanjuo (tal.) - top

kapinika - vrsta žutog korova

karamusal - veliki, nezgrapni brod

karonja (tal.) - ništarija, gad, nevaljalac

karta (tal.) - papir

kastig (tal.) - kazna

kašpita (tal.) - usklik: zaboga!, do vraga!

kikara (tal.) - šalica za kavu

klija - tutkalo

knjiga - pismo

kolana (tal.) - ogrlica, kolajna

kolende (lat.) - čestitke uz pjesmu, isprva za Božić i Novu godinu (*koledari* obilaze od vrata do vrata), a kasnije i za svaki drugi blagdan

komin - kuhinja

kominata (tal.) - dimnjak

konsolacijon (tal.) - okrepa, utjeha

koracata (tal. *corazzata*) - oklopnjača

kordun (tal.) - traka, vrpca

kraliješ - krunica, brojanica

kumpanj (tal.) - ortak, drug

kupica (tal.) - čašica

kurđelica - vrpca, pantljika

kurenat (tal.) - (morska) struja

kutnjica - domaćica

kvarat (tal.) - četvrt

lampati (tal.) - sijevati

legati (tal.) - čitati

lemozina (grč.) - milostinja

liberamente (tal.) - slobodno

liberati (se) (tal.) - riješiti (se), osloboditi (se)

lotrojtvo - lijenost

ludno - ludo

luk(i)jernar (lat.) - stolni svijećnjak sa dvije do četiri svijeće na ulje

lukijernica (lat.) - svjetiljka

lumin (tal.) - žižak, svijeća koja gori u spomen mrtvih; svijeća

ljubac - poljubac

majstro (tal.) - maestral, sjeverozapadni vjetar na Jadranu

malakitan - obojen poput minerala malahita: plavozeleno

malica - malena, djevojka od milja

manjak - mališan, dječak

Matapan (ili *Tainaron*) - najjužniji rt na Peloponezu u Grčkoj

mi capite? (tal.) - razumijete li me?

Mihajlo - predio u Lapadu ispod brda Petke, sa crkvicom sv. Mihajla Arkanđela i grobljem dubrovačke vlastele

miholjice - ciklame

minijera (tal.) - rudnik

mirac - zidić

miritati (tal.) - zasluživati

mješte - mjesto, umjesto

mjenduo (grč.) - badem, bajam

Mokošica - selo u Rijeci Dubrovačkoj

mrnar - mornar; *mrnar od gvere* - mornar ratne mornarice

mučati - šutjeti

namurat se (tal. *innamorarsi*) - zaljubiti se; *namurala* - zaljubila

napengat (tal.) - obojiti

naturalo (tal.) - naravno

no me gusta (španj.) - ne sviđa mi se

nuti - gledaj, vidi

obričen - obrijan

odar - krevet

odika - ovdje

odrlija - siromah, odrpanac

oli - ili

ombrelin (tal.) - suncobran

ončas - odmah, ovaj čas

oro fiorentino (tal.) - firentinsko zlato

ošcele - ostružine, strugotine od drveta

ošpedo (gen. *ošpedala*, tal.) - bolnica

otar - oltar

palac (tal.) - palača, kuća

paletun - kaput, ogrtač

para (tal.) - čini se; *para mi se* - čini mi se

partit (tal.) - politička stranka; partija, prilika za ženidbu

peča - vrpca, traka; naziv za novac (funta); *peča ingleza* - engleska funta

pedepsa (grč.) - kazna

perchè (tal.) - zašto; zato, jer

per rivalsa (tal.) - za osvetu, kao odštetu

Petka - brdo kraj Dubrovnika

Pile - zapadno predgrađe Dubrovnika izvan gradskih zidina

piloto (tal.) - pilot, lučki vodič broda

pjutosto (tal.) - radije

planja - blanja, strug

planjati - blanjati

porat (tal.) - luka

praca - prasca (akuz. od *prasad*)

preludije - preludij, predigra

premati (tal.) - brigati se, biti stalo (komu do čega)

prinčipesa (tal.) - princeza, kneginja

prlabuč (tal. *farabutto*) - deran, nevaljalac

prizadnji - najposljednji

pročes (tal.) - proces, parnica

pulenat (tal.) - vjetar zapadnjak

Puljizi - stanovnici južne talijanske pokrajine Apulije (tal. *Puglia*); talijani uopće

pupica (tal.) - lutkica

rascavćen - rascvao

raskvartat se (lat.) - raščetvoriti se

rečepisa i espresa (tal.) - preporučeno i žurno (za poštanske pošiljke)

ribambit (tal.) - podjetinjao, pobenavio, lud

ridicolo (tal.) - smiješno

rijet - reći
rivalsa (tal.) - odšteta; poštanska uputnica

salnitar (tal.) - salitra
saloča (tal.) - soba za primanje
sekatura (tal.) - dosađivanje, gnjavaža, smetnja
setemana (tal.) - tjedan, sedmica
siđelica - usidjelica, stara djevojka
sikuro (tal.) - svakako, sigurno
sinčero (tal.) - iskreno
S. José - San José, glavni grad Kostarike
skontradura od pulenta (mlet. tal.) - sudar dviju oluja koji dolazi od nenadane promjene vjetra, ovdje od zapadnog vjetra (pulenat)
solad (tal.) - novčić
sorbet (tal.) - sladoled
spominjat se - sjećati se, podsjećati
stočić - stolica
subito (tal.) - odmah
sveđ - uvijek

šabaka (tal.) - vrsta ribarske mreže
šijunada de majstro - vijavica sa sjeverozapadnim vjetrom
šjor, si (tal. mlet.) - da, gospodine
škar (tal.) - brodogradilište, škver
škuna - jedrenjak s dva ili tri jarbola, škuner
špag - torba, džep
Španjuli - Španjolci
štica - daska
štiva (tal.) - srednji dio broda za smještanje tereta
Šumet - selo iznad Rijeke Dubrovačke

tabak (tal.) - duhan
tavolin (tal.) - stolić

te capiso (tal.) - razumijem te
telegrafati - brzojaviti
temporo (tal.) - oluja
tenjac - zao duh, avet
tinto - tintilin, dijete koje umre prije nego što se krsti; dokonjak, badavadžija; dolazi od imena priglupe osobe: Tinto je bio komična figura u Dubrovniku
tmor - sablast, strašilo
toka (od *tokat*, tal. *toccare*) - valja, mora se
tratavati (tal.) - častiti, gostiti
Triješće (tal. *Trieste*) - Trst

ubručić - rupčić, ubručić

vagiđati (tal.) - milo gledati, očijukati, udvarati, "hodati" s nekim
vapor - parobrod; *vapor Lojda* - parobrod parobrodarskog društva Lloyd
vas - sav, čitav
veramente (tal.) - zaista
vijađ (tal.) - put, putovanje
vijađati (tal.) - putovati
viđi - vidi
vladika - vlastelinka, plemkinja

zamantrati - zamagliti
zapijehan - zaduhan, bez daha
Zaton - mjesto i lučica u Dubrovačkom primorju, zapadno od Dubrovnika

žbir (tal.) - stražar, pandur; uhoda, špijun
žmuo (lat.) - čaša